

DERDE LEZING WATERGESCHIEDENIS van NEDERLAND

In de NEGENTIENDE

en de TWINTIGSTE EEUW

DE MODERNE TIJD

PROBUS SANTPOORT

17 April 2024

OPPERVLAKTE WATER

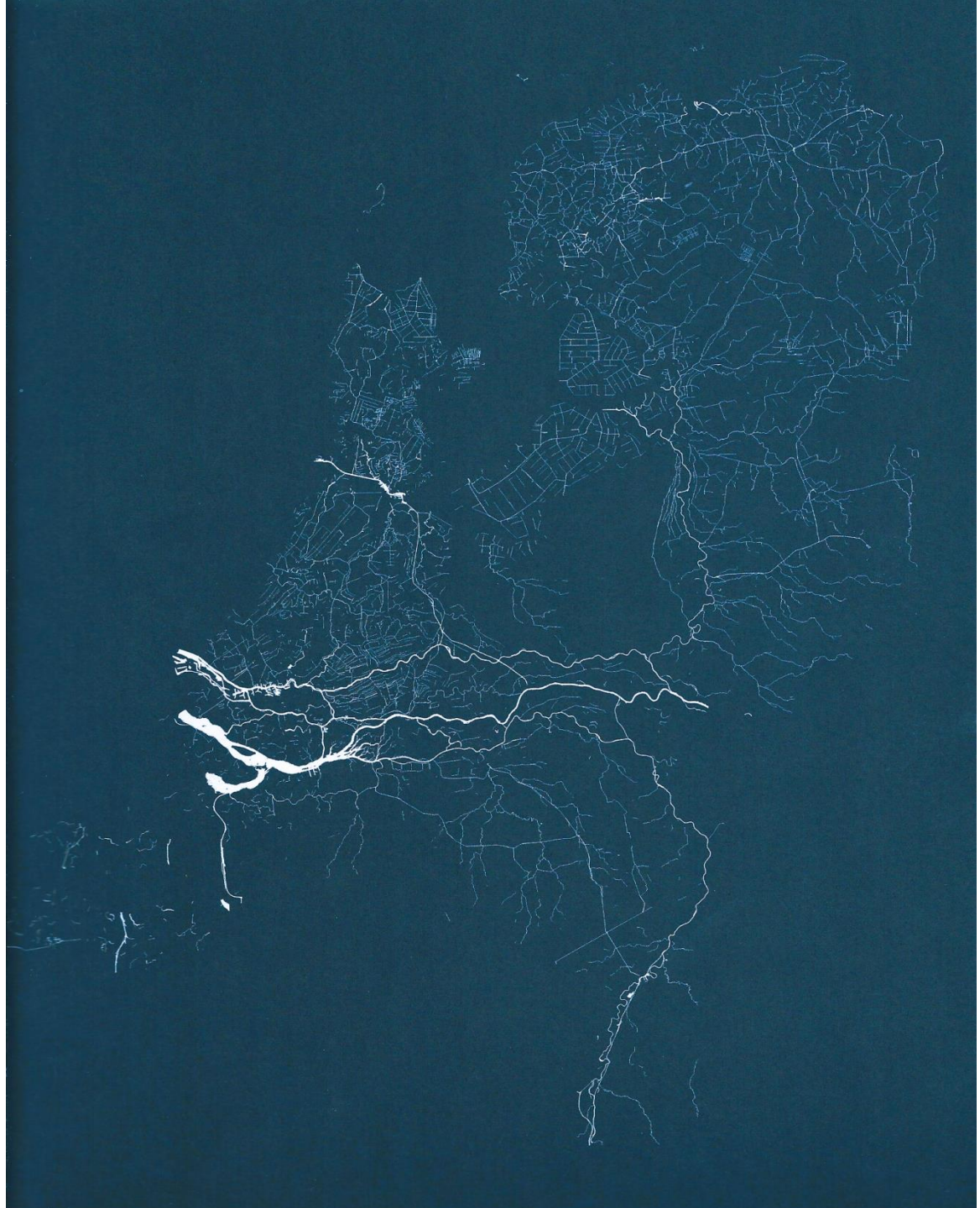
in Nederland

NEDERLAND is een

WATERRIJK LAND

17,4% van het

OPPERVLAK
Bestaat uit WATER

Welke factoren spelen een grote rol in de strijd van de Nederlander tegen het water ?

- **AANPASSINGSVERMOGEN** aan de grillen van Water
  - Reactie op rampen en andere tegenslagen
  -
  - Ontwikkeling van **TECHNISCH VERNUFT**
  - Binnen een technische cultuur verschijnt een Visionair
  - die nieuwe mogelijkheden schiept
  -
- GROEI van het vermogen tot **SAMENWERKING**
- en de **ORGANISATIE** van de **WATERBEHEERSING**
- deze factoren maken de uitvoering van **WATERWERKEN** mogelijk

Focus

Ontwikkeling van de verschillende **VISIËS**
op de omgang met water

Ontwikkeling van de **TECHNISCHE** vaardigheden
WATERWERKEN

Gevolgen van de **INGREPEN**
voor het landschap
voor de sociale omgeving

Opgaven voor **de TOEKOMST**

SAMENVATTING van de onderwerpen

- Begin **MODERNE TIJD**
- eerste helft 19 e eeuw Willem I Kanalen
- Nieuwe inzichten en technieken
- ingrepen in rivieren

GROTE PROJECTEN

tweede helft 19 e eeuw Haarlemmermeerpolder
1852

Kanalen Nieuwe Waterweg
Noordzeekanaal

20 e eeuw Drooglegging Zuiderzee

Wereldoorlog II

Watersnood Ramp 53
Overstroming rivieren

Deltaplan
Ruimte voor rivieren

SLECHTS BEPERKT 21 e eeuw Het HEDEN bloei van de Technologie

VOLGENDE LEZING

De TOEKOMST

de Invloed van Klimaat en Duurzaamheid

Lange reeks

Overstromingen rivieren

in de achttiende en negentiende eeuw

1741

1784

1799

1809

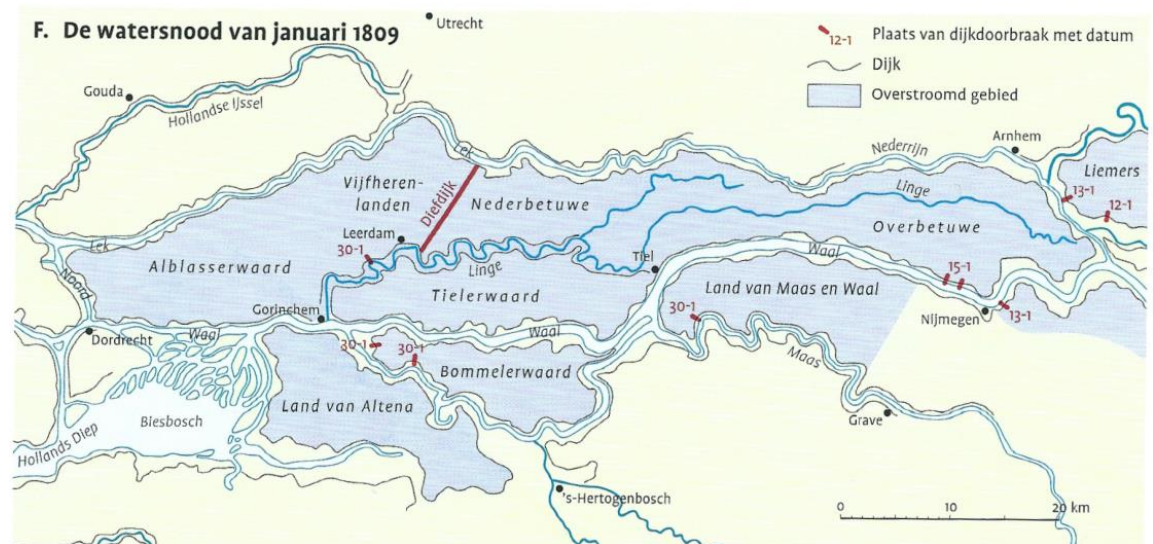

1820

1822

1855

1861

Veranderingen eind achttiende eeuw begin negentiende eeuw

FRANSE REVOLUTIE

1789

Vrijheid Gelijkheid Broederschap

BATAAFSE Nationaal Bestuur

REPUBLIEK

1795

Provincies minder macht

KONINKRIJK HOLLAND onder Lodewijk Napoleon

1806 1810

CENTRALISME

Departementen genoemd naar rivieren

DEEL VAN FRANKRIJK onder keizer Napoleon Bonaparte

1810 1813

Franse wetten

Franse gouverneur generaal

KONINKRIJK der Nederlanden (met BELGIE)

onder Willem I

1815 1840

Koopman_Koning

zonder België

onder Willem II

1840 1849

GRONDWET Thorbecke

18 48

LIBERALISME

Macht verschuift van KONINGEN naar het KABINET en het PARLEMENT

POSITIE koningen verschuift

van FUNDAMENT tot ORNAMENT van de staat

Veranderingen in de ORGANISATIE van het WATERBEHEER

1789 BATAAFSE REPUBLIEK eenheidsstaat

- Einde vergaande autonomie van Gewesten
- Einde staatsinrichting van de republiek der 7 provincien

1798 Oprichting RIJKSWATERSTAAT Centraal orgaan met macht

1806 RIVIERENWET verdeling van de rollen van
de waterschappen en Rijkswaterstaat

WATERSCHAPPEN blijven nog lang verantwoordelijk voor
Lokaal beleid en uitvoering werkzaamheden
ook rond de zee-kusten

RIJKSWATERSTAAT aanvankelijk uitvoerder van grote werken
later houdt toezicht op de naleving van de regels

Begin negentiende eeuw 1815 1850

- WILLEM I Koning ook van België (tot 1830- 1839 ?)
- **Soeverein Vorst** alleenheerschappij
Centrale visie “ economie is geld/ handel “
(in tegenstelling tot zijn voorgangers
“ landbouw is de basis van de economie) “
zes **scheepvaart kanalen** Rijkswaterstaat uitvoering
minder aandacht voor de rivieren
wel Bedijkingen van aanspoelingen (slikgebieden)
weinig oog voor de landbouw
weinig steun voor ontginning veengebieden
Financiële Avonturen van Willem I

Economische toestand in verloop van de negentiende eeuw

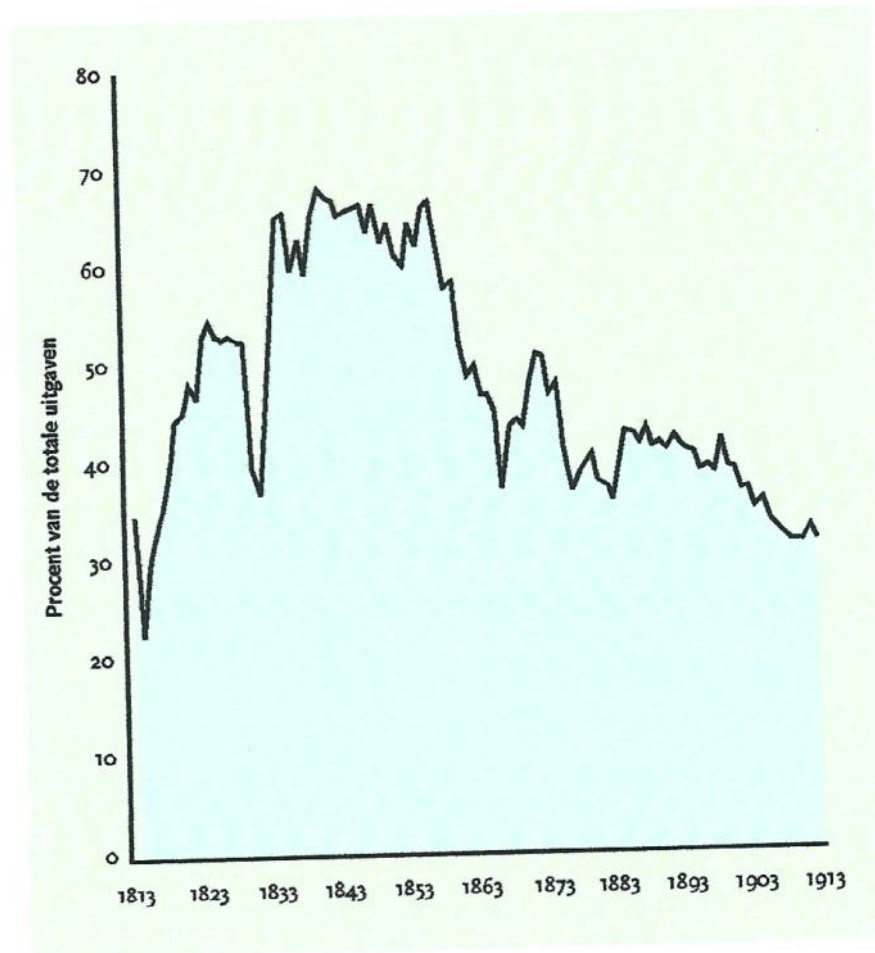
Grote **staatsschuld** na Franse tijd

- door **Beleid van Willem I** aantal keren
- op rand Faillissement , ook in 1840 bij aftreden
- Avonturen: NHM Nederl Bank Borski
- zijn neiging tot overmatige controle remde de
- activiteit van anderen en kostte veel tijd

Ook na **Willem II** was de staat bijna failliet

- In de **tweede helft van de eeuw** werd het beter
- Daardoor konden veel belangrijke initiatieven
- genomen worden

Verloop van de **staatsschuld** in de negentiende eeuw

Kosten van de rente
op de staatsschuld

in procenten
van de rijksuitgaven

1835 70%

Na 1855 verbetering

1870 1880
onder de 40%

KANALEN

19 EEUW

EERSTE HELFT

Wegens **lage waterstanden** in de rivieren

1817 -1830 zes kanalen
onder **Willem I**

Noord-Hollands Kanaal

Zuid Willemsvaart

Kanaal door Voorne

Zederik kanaal bij Vreeswijk

Willemsvaart bij Zwolle
naar IJssel

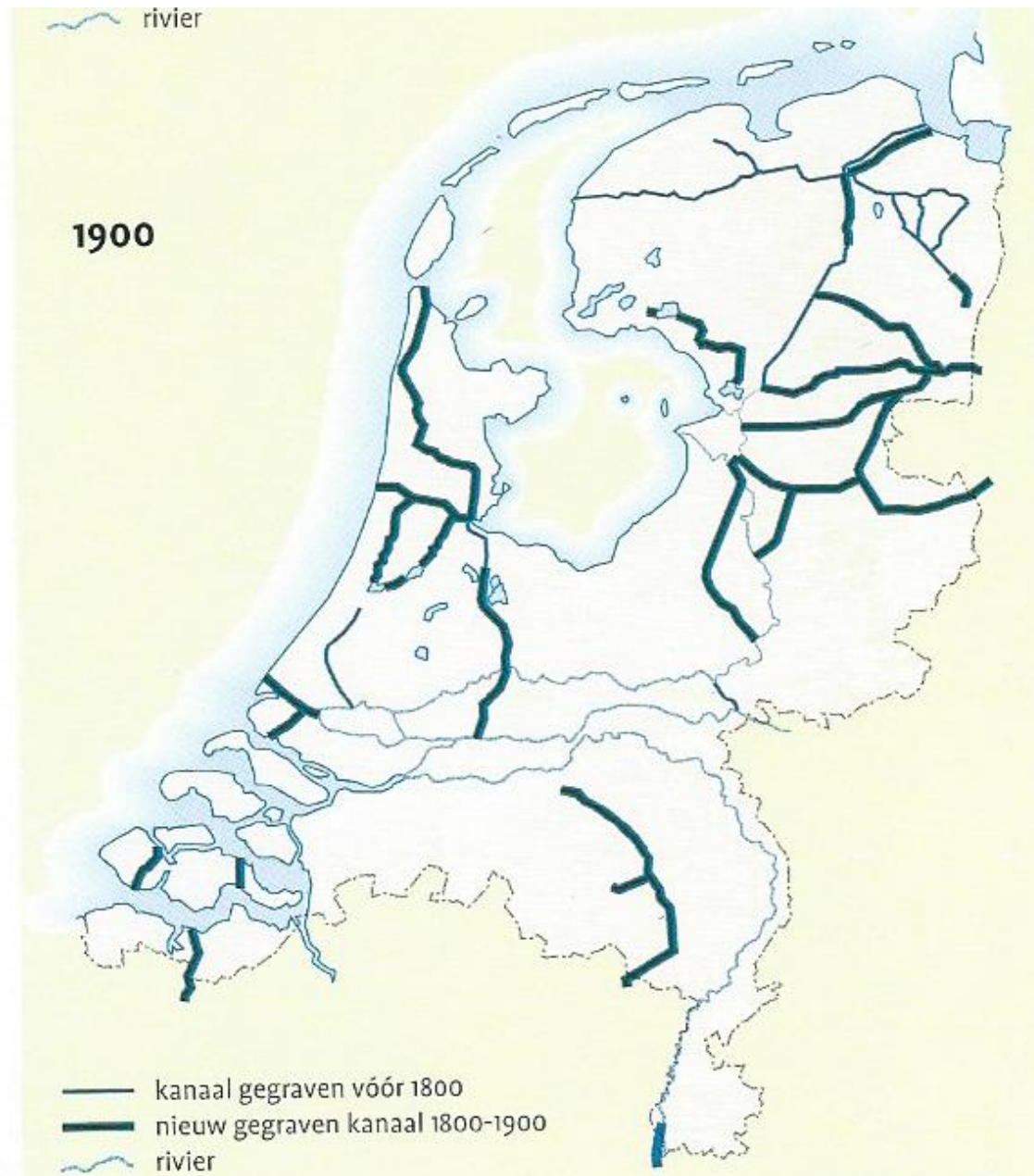
Apeldoorns kanaal

TWEEDE HELFT

Wegens **slechte bereikbaarheid** van
Rotterdam en Amsterdam

Nieuwe Waterweg 1880 -1895

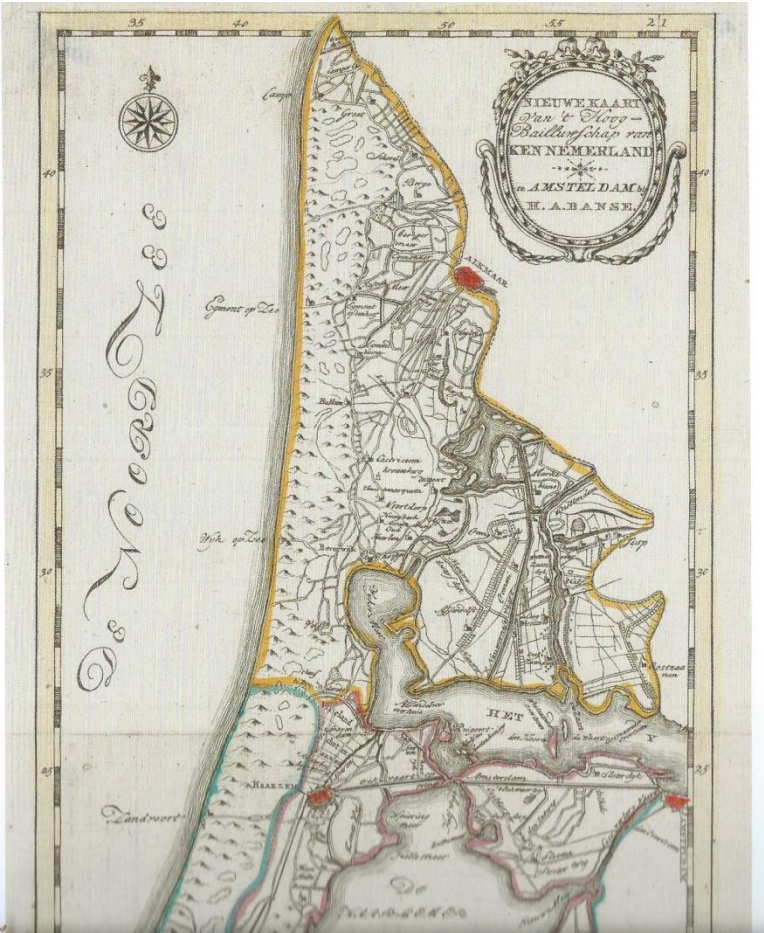
Noordzeekanaal 1865 -1876

Het IJ en het Haarlemmermeer

Belangrijke waterverbindingen

Sluis bij Halfweg

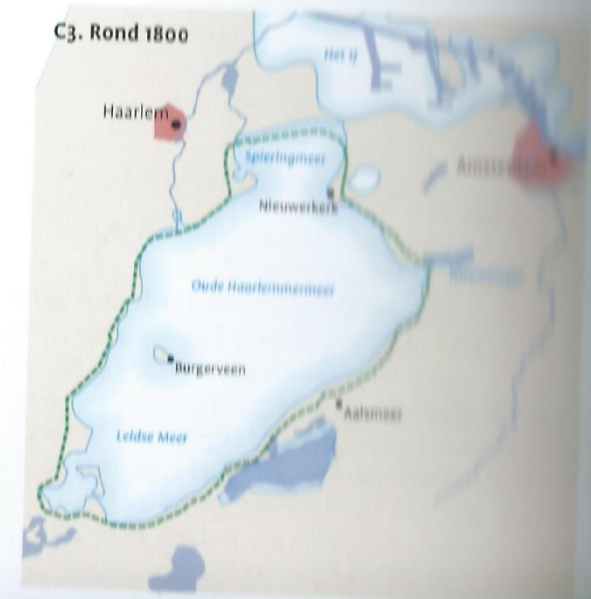
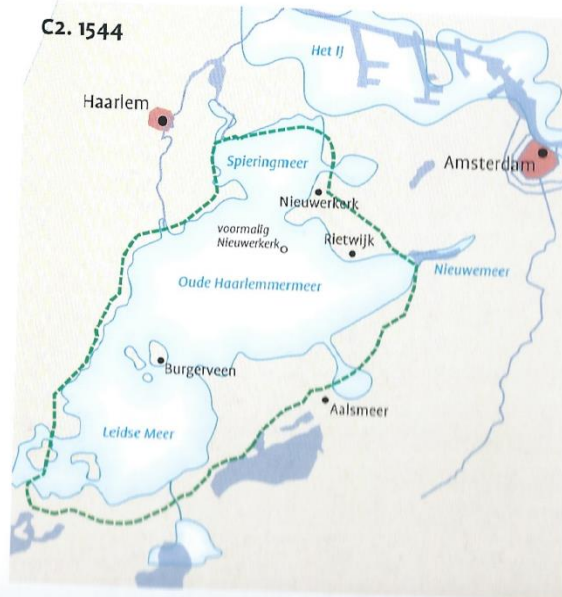
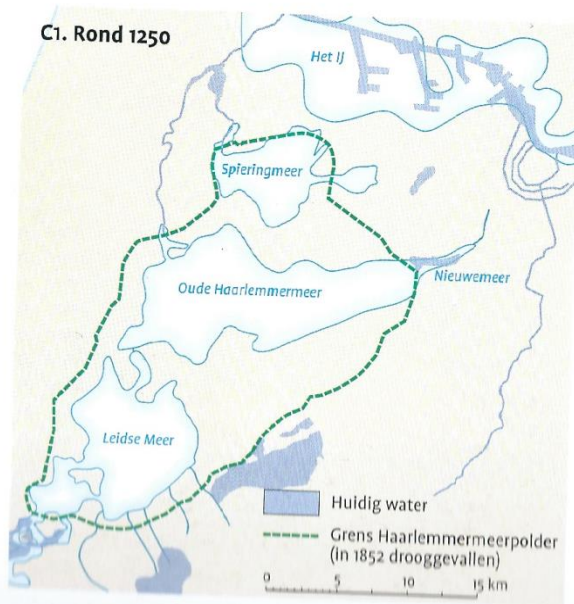

Geel omrand Kennemerland

Het IJ met het Wijkermeer
komt uit in de Zuiderzee
Het noorden van het Haarlemmermeer

De Omvang van het Haarlemmermeer neemt toe door de “waterwolf”

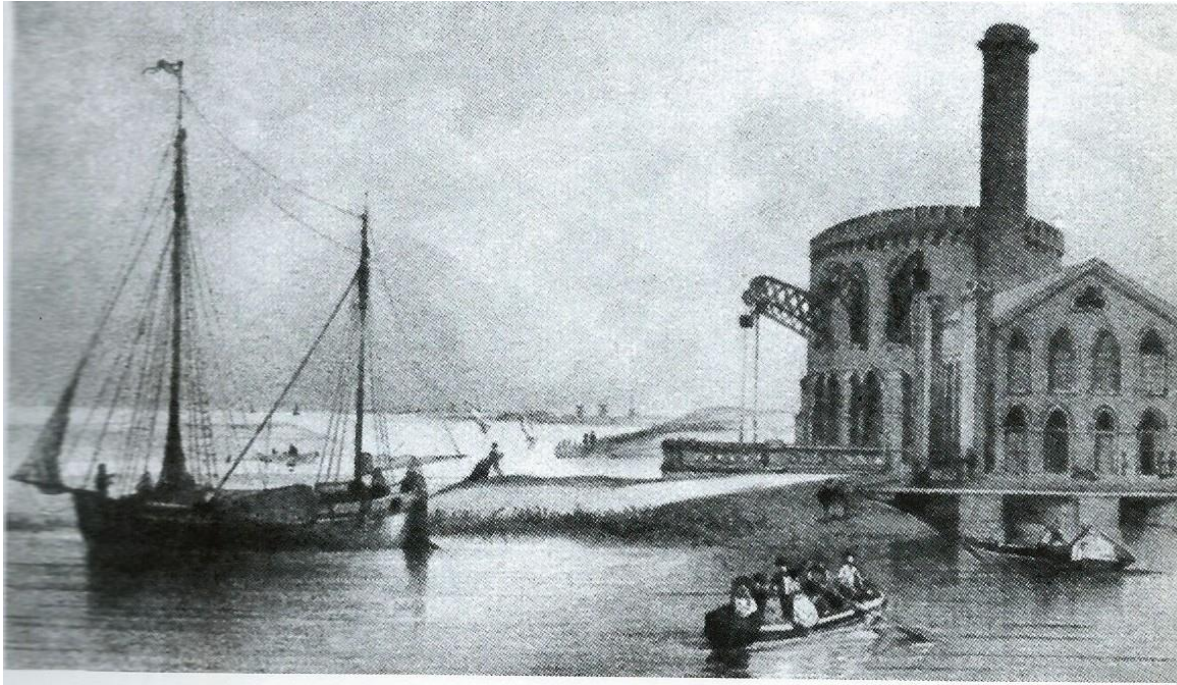
1250   1544   rond 1800

Bron: TNO Bouw en Ondergrond (A)

Aanleiding tot de droogmaking : een zware storm die het water opjaagt
(tot Amsterdam en Leiden.)   Drie jaar later wet op droogmaking met ringdijk en ringvaart

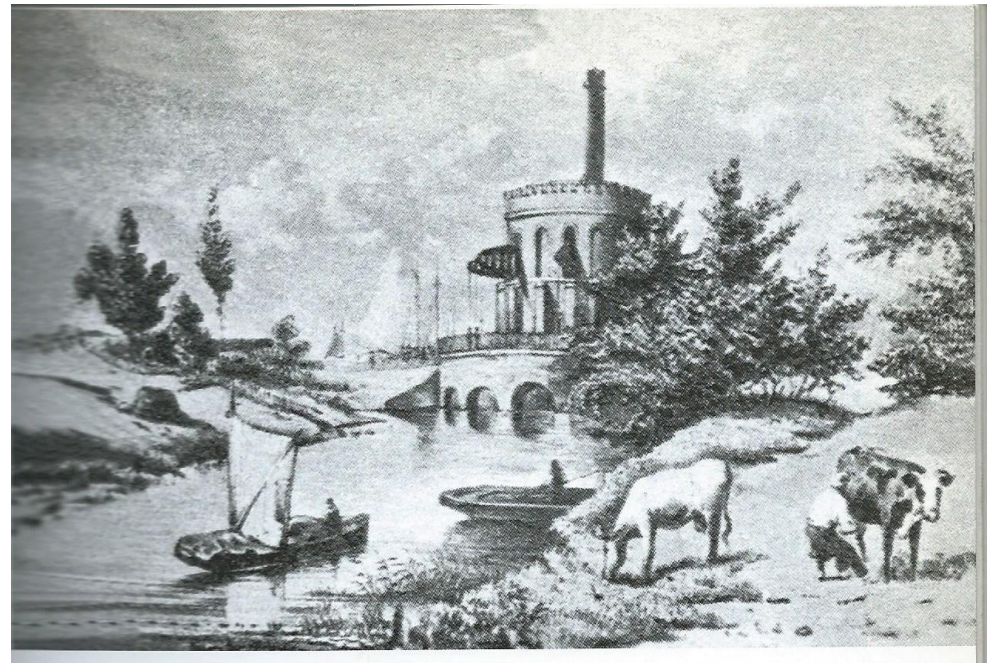
Drie grote stoomgemalen genoemd naar Leeghwater Cruquius en Lijnden

Gemaal
Lynden

- **Stoomgemalen** ontstaan in achttiende eeuw in Engeland
  - maar komen pas na 1813 in Nederland
  - Ze maken het mogelijk om diepliggende polders
  - en grote Wateroppervlakten droog te malen
- Ze kunnen molengangen met windmolens vervangen

De Cruquius

Neo-Gotische Burcht

In deze PERIODE worden

WATERWERKEN

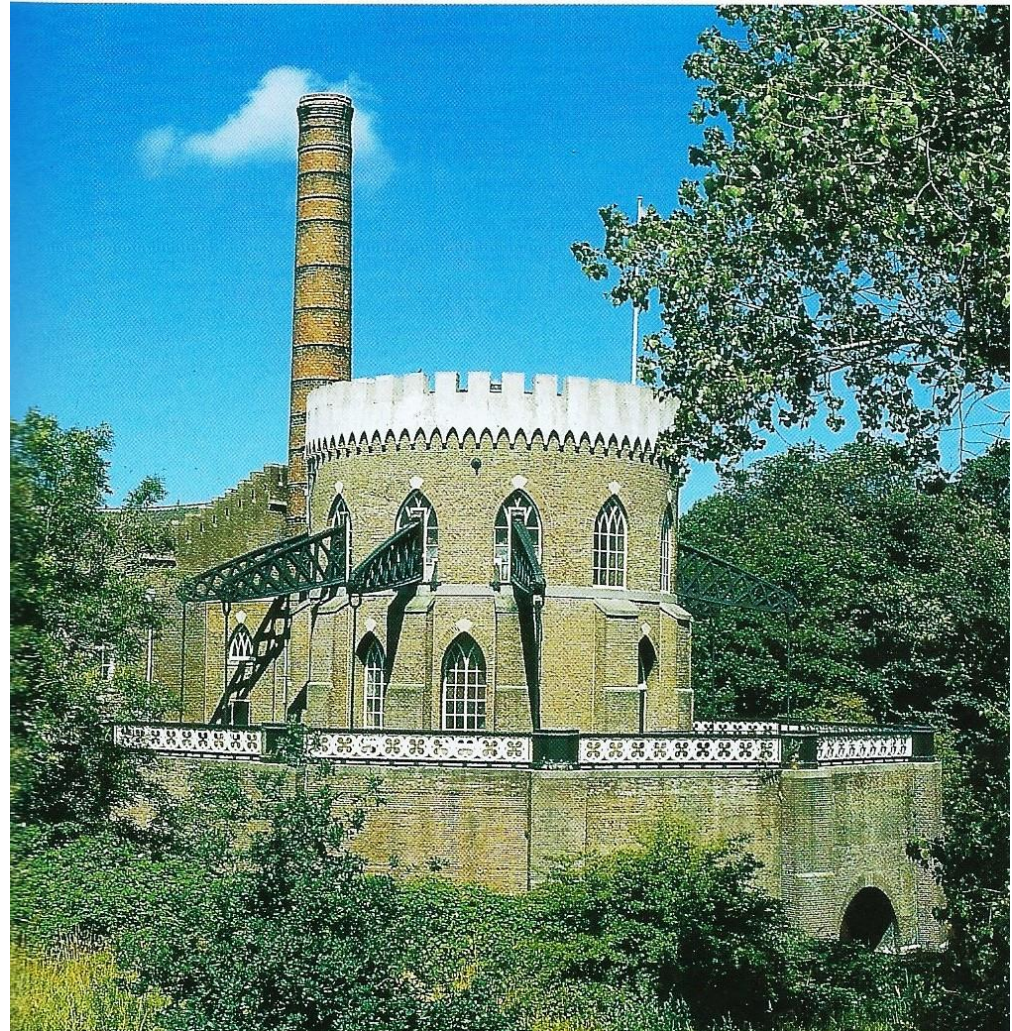
niet alleen maar

TECHNISCHE BOUWWERKEN

maar ook de ESTHETIEK
wordt belangrijk :

Het worden “ Kunstwerken”

ARCHITECTUUR

KANALEN tot BEVORDERING van de DOORSTROMING door de BIESBOS

VERBETERINGEN voor het SCHEEPVAARTVERKEER

1818 Kanaal van Steenenhoek

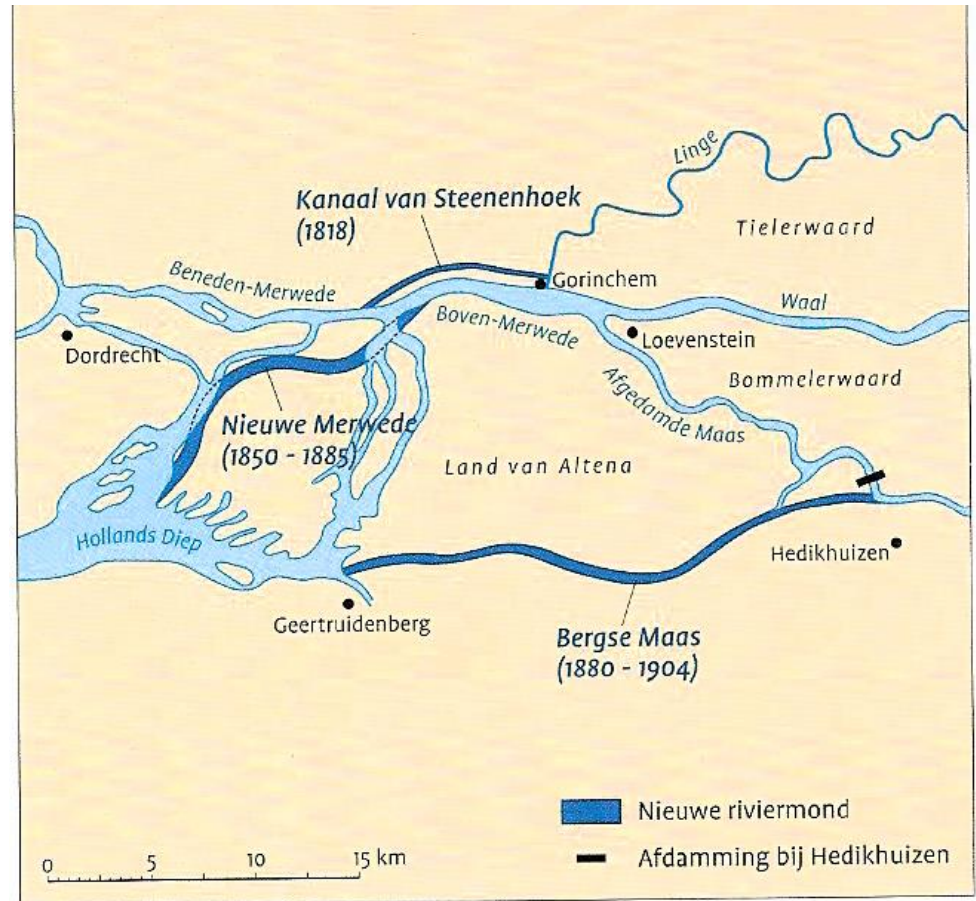
1850 1885 **NIEUWE MERWEDE**

1880- 1904 **BERGSE MAAS**

Het OPDOEN van ERVARING met
GROTE BAGGERWERKEN

ONTSTAAN en GROEI van
**WATERBOUWKUNDIGE
ONDERNEMINGEN**

In regio (Sliedrecht en Dordrecht)

Aanleg van twee grote kanalen een waagstuk met onzekere uitkomst

zowel AMSTERDAM

als ROTTERDAM

- **SLECHTE BEREIKBAARHEID**
- Door Verzanding voor Pampus
- Ondanks Noord Hollands kanaal

Verzanding van
Zuid-Hollandse zeegaten
Ondanks Voorns kanaal

DOORSNIJDING KUSTGEBIED

- Holland op zijn smalst
- IJ en Wijkmeer Noordzee
- Duingebied

NIEUWE TRAJECTEN

geheel nieuw Traject
Naar Hoek van Holland
Duingebied

ONTWERP

- met sluizen
- aan beide uiteinden

Zonder sluizen

Stroom essentieel

Welke factoren waren van invloed op de **moeizame besluitvorming** over de twee kanalen ?

Politieke Situatie

Censuskiesrecht

- Liberalen Conservatieven
- Amsterdam bood weinig steun uit gemeente

Financiële situatie

Staatsschuld

- Inkomsten

Concurrentie van **Spoorwegen/andere Havens**

- van Antwerpen naar Keulen (IJzeren Rijn)
- van Duitse Havens naar Rijn

Ontwikkeling van **Materiaal** voor Grondverzet

Ontwikkeling **Internationale Scheepvaart**

ONTWIKKELING VAN DE VERHOUDING VAN HET AANTAL ZEILSCHEPEN **STOOM** SCHEPEN

ZEILSCHEPEN

(licht blauw)

Snelle daling ondanks
nieuwe typen

STOOMSCHEPEN

(paars)

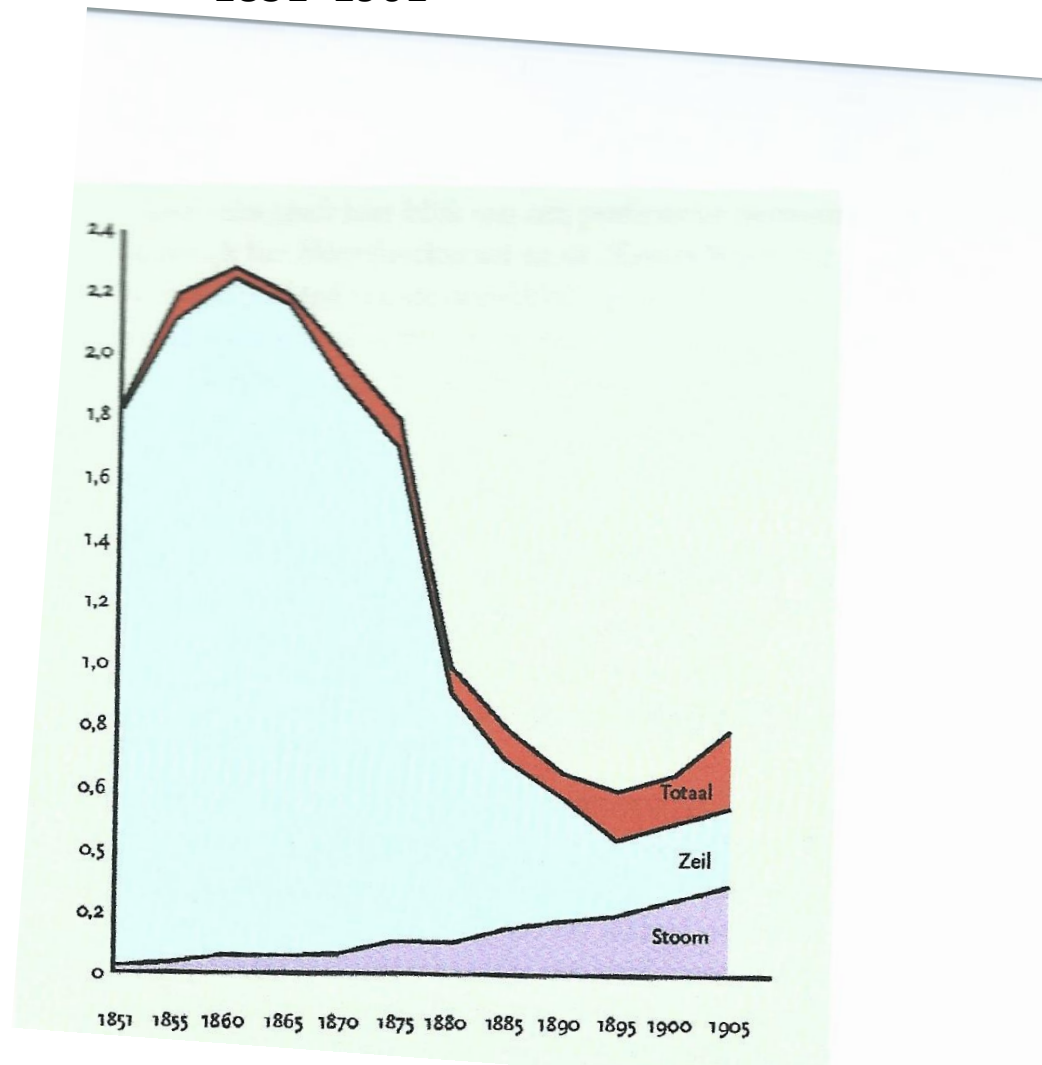
Aantal tot 1870 bescheiden

Ontstaan van Grote
stoomvaartmaatschappijen

KNSM 1856

Holland Amerika lijn 1873

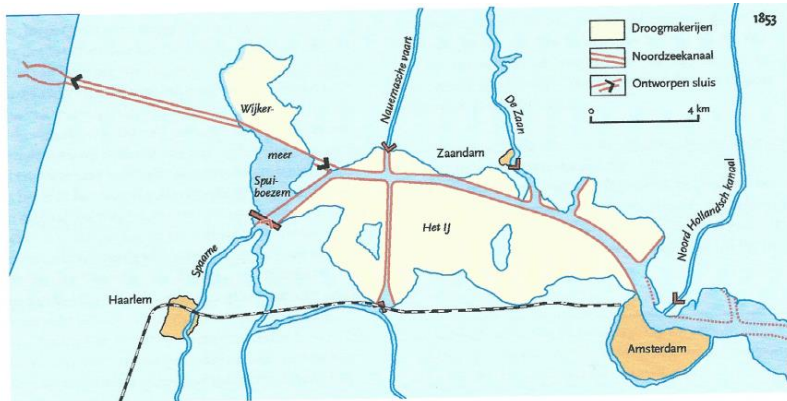
1851 1901

Lange periode van ontwerpen en besluitvorming NZK 1850-1865

- 1850 **Particulieren** Plan Froger **Doorsnijding** met als doelen :
- Doorspoeling van de grachten van A'dam
  - Bevaarbaarheid kleine schepen later grotere schepen
- Gemeente** commissie nam het plan over
- maar de gemeente nam geen initiatieven .
- Wel nieuwe plannen van **Particulieren**
- Regering** Thorbecke
- gecombineerde wetten voor NZK en N Waterweg in 1859 /60
  - Beide werden afgewezen in het parlement
  - Na aanpassingen in 63 wel concessie verleend
- Pas in 65 begonnen met **Uitvoering**
- door veranderingen aan oostelijke sluisen
-
- In 1876 Opening Noordzeekanaal

PLANNEN van PARTICULIEREN

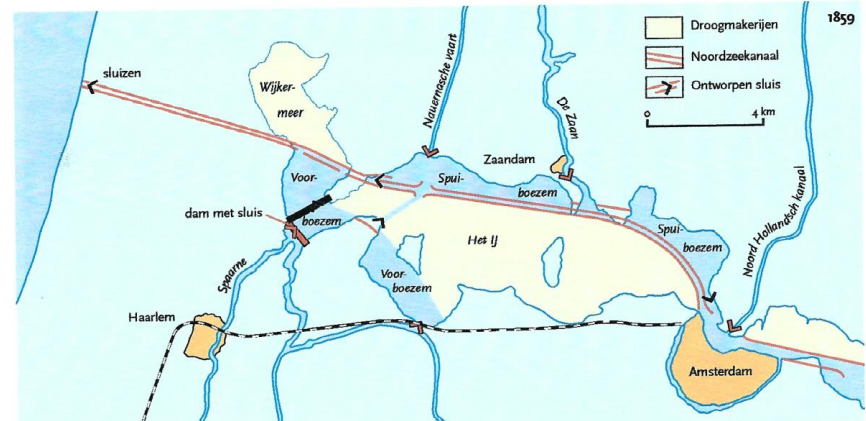

1853 Croker en Burns
Engelse ingenieurs

geen sluisen bij Amsterdam

Droogmakerij (roze)

Extra boezem voor afwatering

1859 oa Jaeger notaris
geen sluisen bij Amsterdam

Droogmakerij
voor **afwatering**

Voorboezem bij Zaandam
Spuiboezem bij Halfweg

Noordzeekanaal

ontwerpen **REGERING** 1859 en 1860

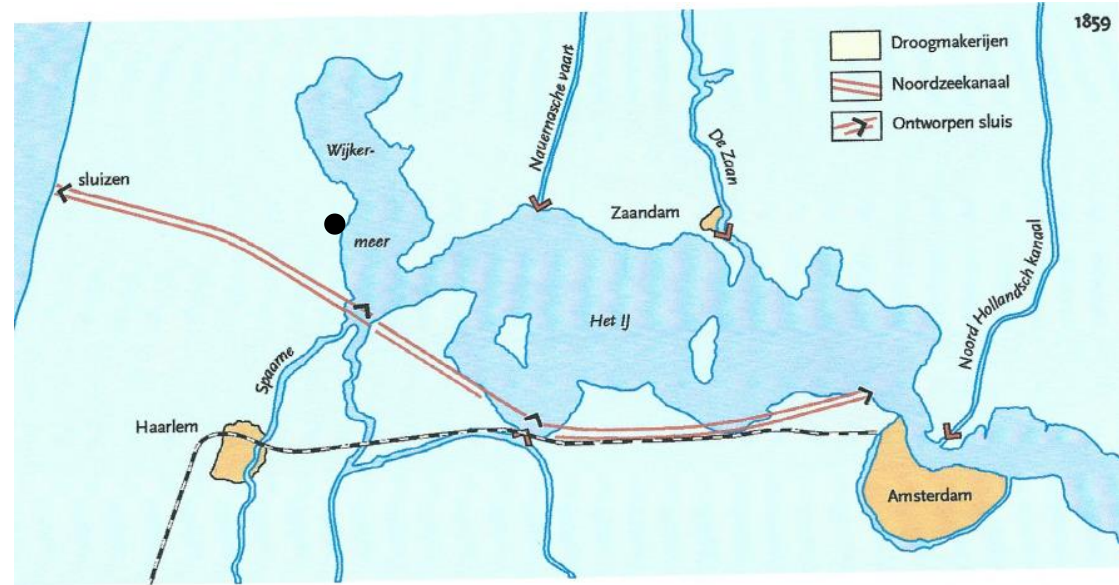
1859 WETSONTWERP

REGERING Thorbecke

ZUIDELIJKE ROUTE

om Amsterdam tegemoet te komen
en Zaandam
wind uit de zeilen te nemen

NIET AANGENOMEN door parlement

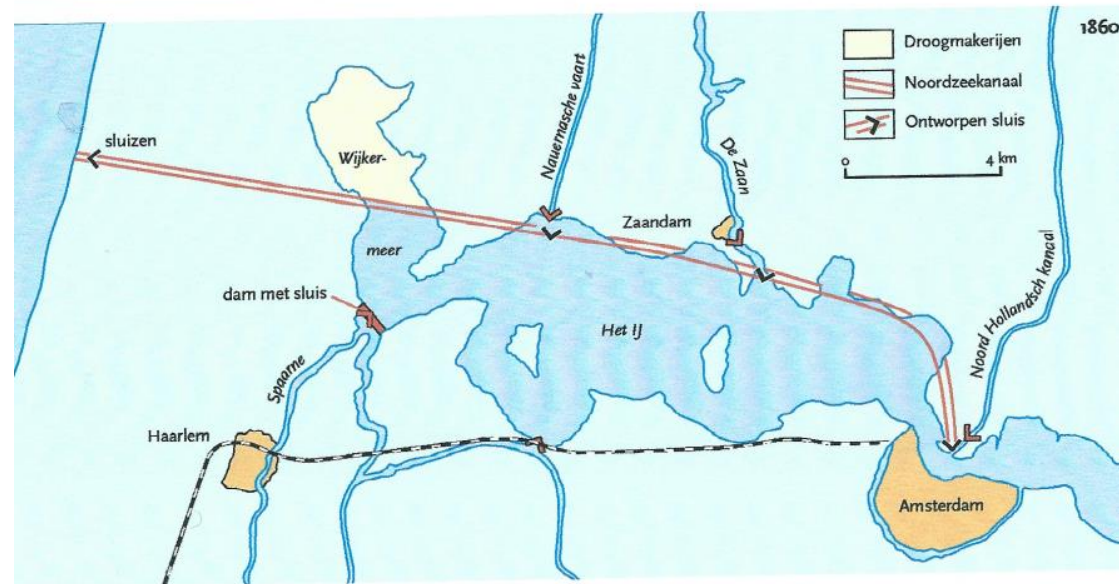

NOORDELIJKE ROUTE

1860 **REGERING** (BIJGESTELD)

WET ingediend **SAMEN** met
PLAN voor NIEUWE WATERWEG

NIET AANGENOMEN door parlement

1862 WET WEL AANGENOMEN

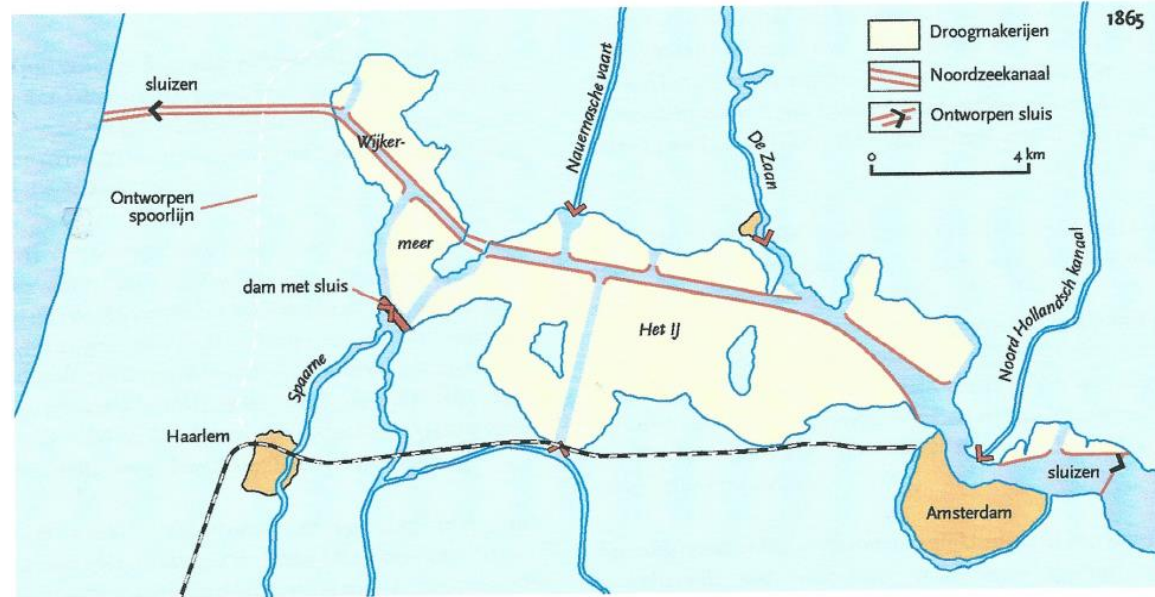
Definitieve traject Noordzeekanaal 1863 1865 (concessie Froger Burns)

Droogmakerij

- (het IJ en
- het Wijkermeer)

Financiële meevaller

opbrengst Ijpolders.

Traject met bocht naar het Noorden tussen

Beverwijk en Velsen

Buitenplaatsen Beeckestein Waterland Velserbeek

blijven bestaan (invloed van eigenaren)

Moeilijkheden bij de UITVOERING van het Noordzeekanaal

Doorsnijding en Pieren

- *Graafwerk door handarbeiders uit Veenkoloniën*
- *Engelse aannemers met grote stoombaggermolens en zelfs zandzuigers*
- *Onvoldoende ervaring met zandige bodem en zeestromen*
- *Later afgemaakt door Nederlandse firma (Bos)*

Oostelijke Afsluiting

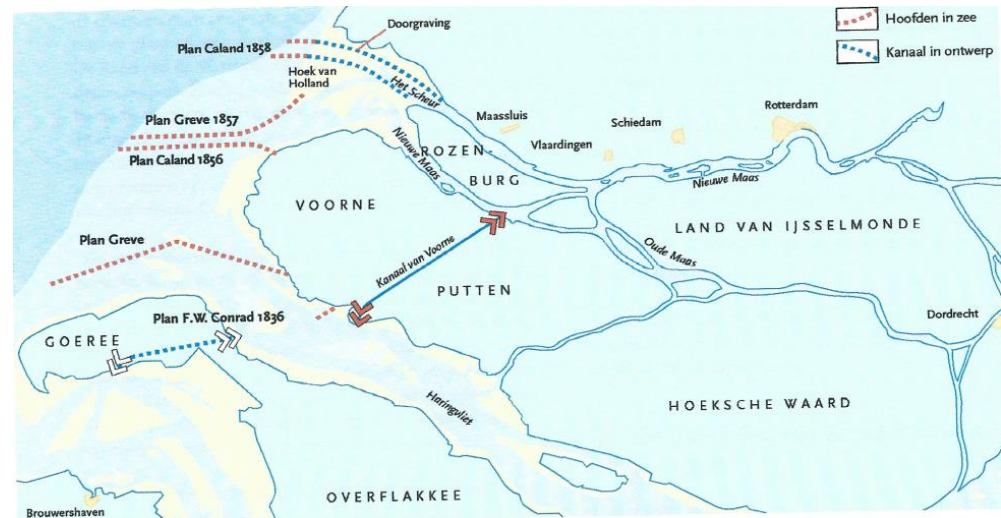
Aanleg van de Dam Sluizen en Stoomgemaal bij Amsterdam verliep slecht. De Engelse aannemers hadden geen ervaring met de slappe ondergrond

Slechte bereikbaarheid van Rotterdam voor de aanleg Nieuwe Waterweg

Toegang haven

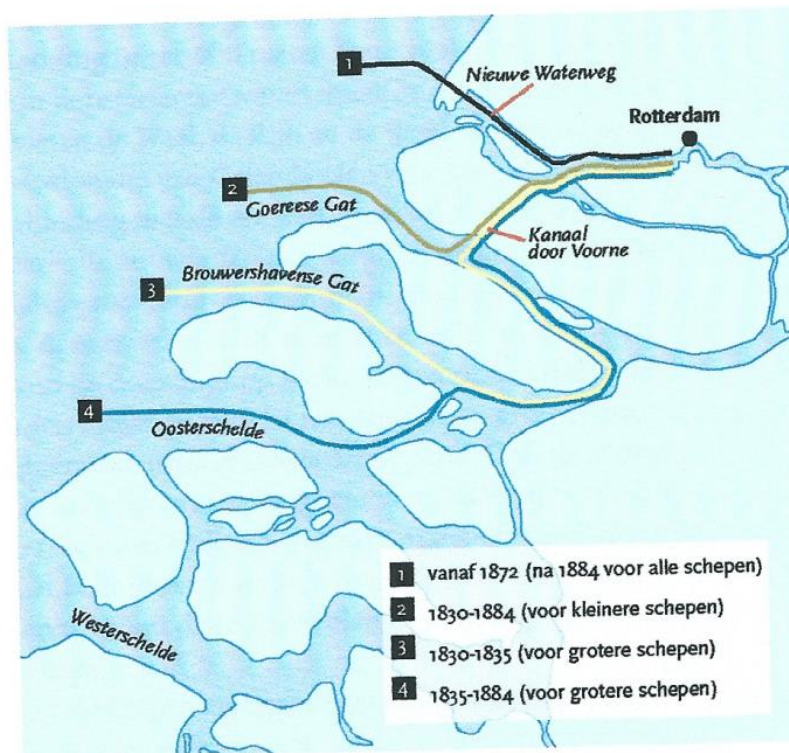
Routes 1830 – 1872/ 1884

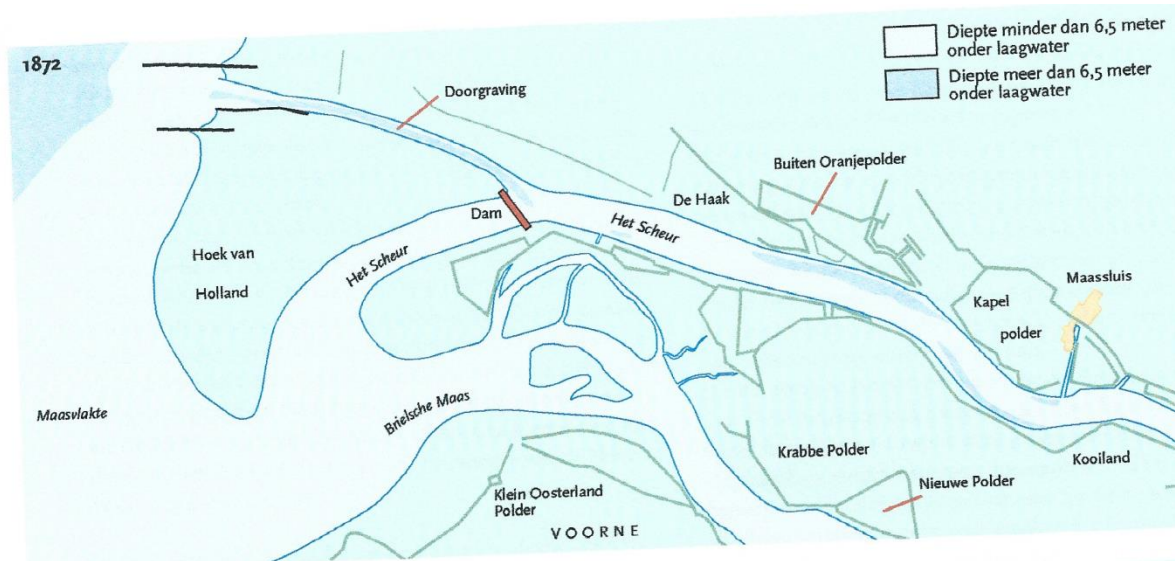
Routes bij de
Verschillende ontwerpen

Rode stippels ontwerp
havenhoofden

Blauwe stippels
kanaalontwerp

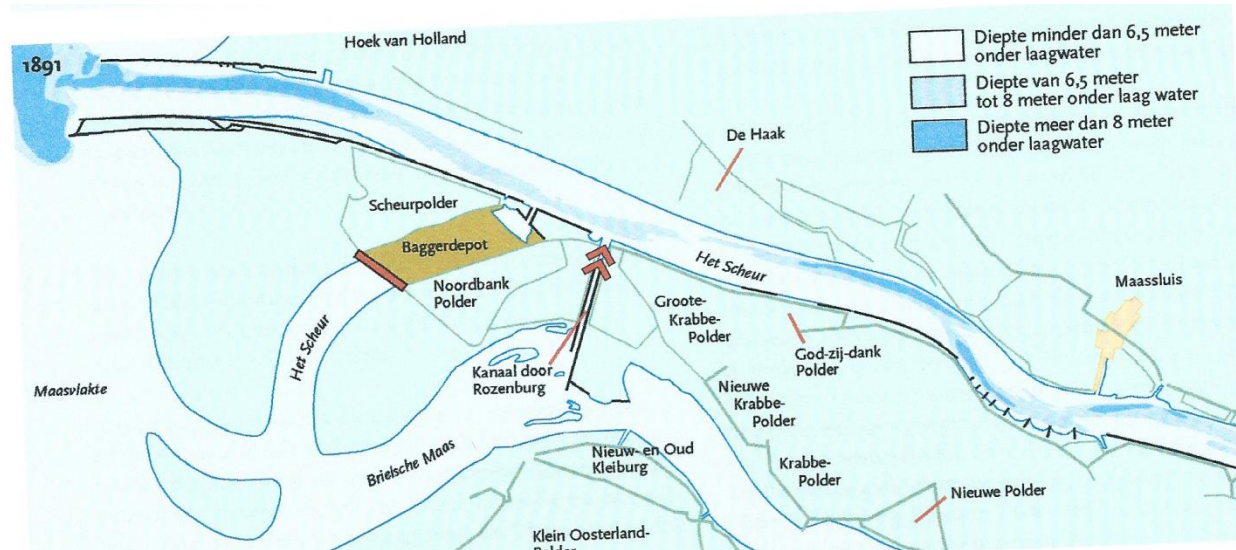
PLANNING NIEUWE WATERWEG

- in Rotterdam veel steun vanuit bedrijfsleven en gemeente
- Vanaf jaren 50 ook vanuit regering
- Advies raad van waterstaat 1857
- **Plan Caland** Doorsnijding duinen met **open verbinding**
- de Vaarweg wordt open gehouden door **Schuring van een stromende rivier**
- **Voorwaarden** Pieren
- Afdamming het Scheur
- Verbetering rivier tussen Krimpen en Doorsnijding
- Breedte rivier steeds breder richting kust

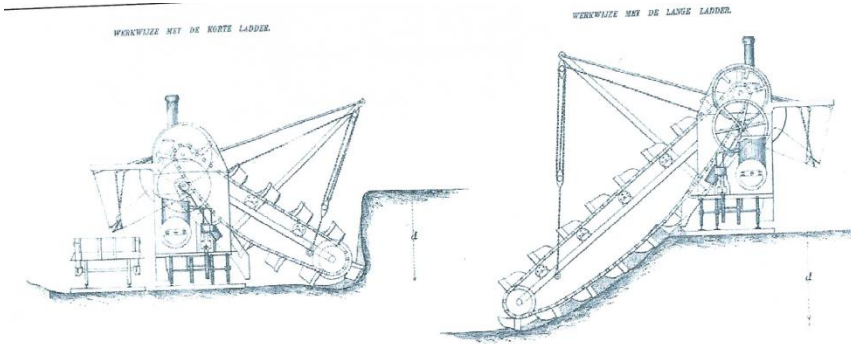
Aanleg Nieuwe Waterweg

Uitvoering 1862 -1895

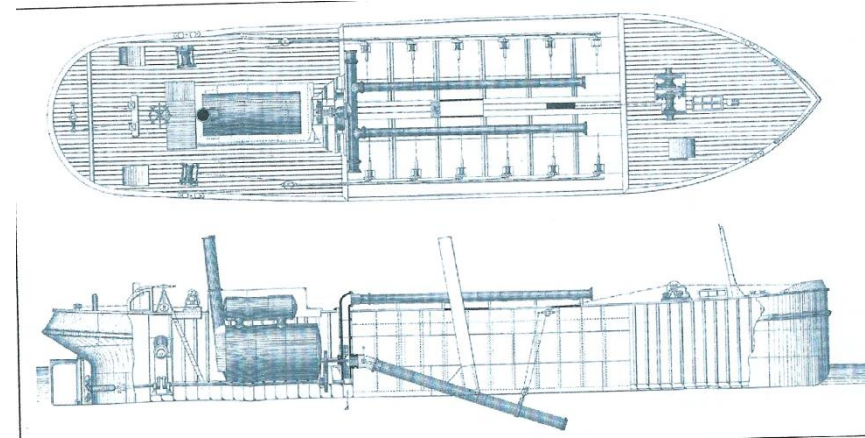

- 1862 Wet aangenomen   Aanleg van de **pielen** verliep voorspoedig
- 1866 Door problemen met onteigening   nu pas begonnen met **doorsnijding**
- 1870   Eerste schepen
- 1873 **Uitschuring stopt**   ondanks verlenging pieren **doormodderen**
- 1877 Wet in parlement   verbreding van de doorsnijding met **baggerwerken**
ontwikkeling grotere nieuwe machines
- 1885 **Grotere schepen** door Nieuwe Waterweg
- 1895   Einde van de werkzaamheden

De Aanleg van de kanalen leidde tot Ontwikkeling van **nieuwe machines**

**Excavateurs
met korte en lange ladders**

Zelfladende zandzuigers

EN OOK Technologische Ontwikkeling en Schaalvergroting

in de Nederlandse **waterbouwkundige aannemerswereld**

Gevolgen van de Aanleg van de Grote Kanalen

- **Rotterdam** kwam tot bloei
  - en streefde Antwerpen en Hamburg voorbij
  - **Amsterdam** bleef het centrum van de handel met Nederlands Indië .werd financieel centrum
- Inpoldering** IJpolders bood nieuwe mogelijkheden
Velsen en Beverwijk economische groei
- Sociale omwenteling** van dorpen met
buitenplaatsen en landbouw
naar havens met visserij en handel
(lees Corrie Braams de woede van Abraham)

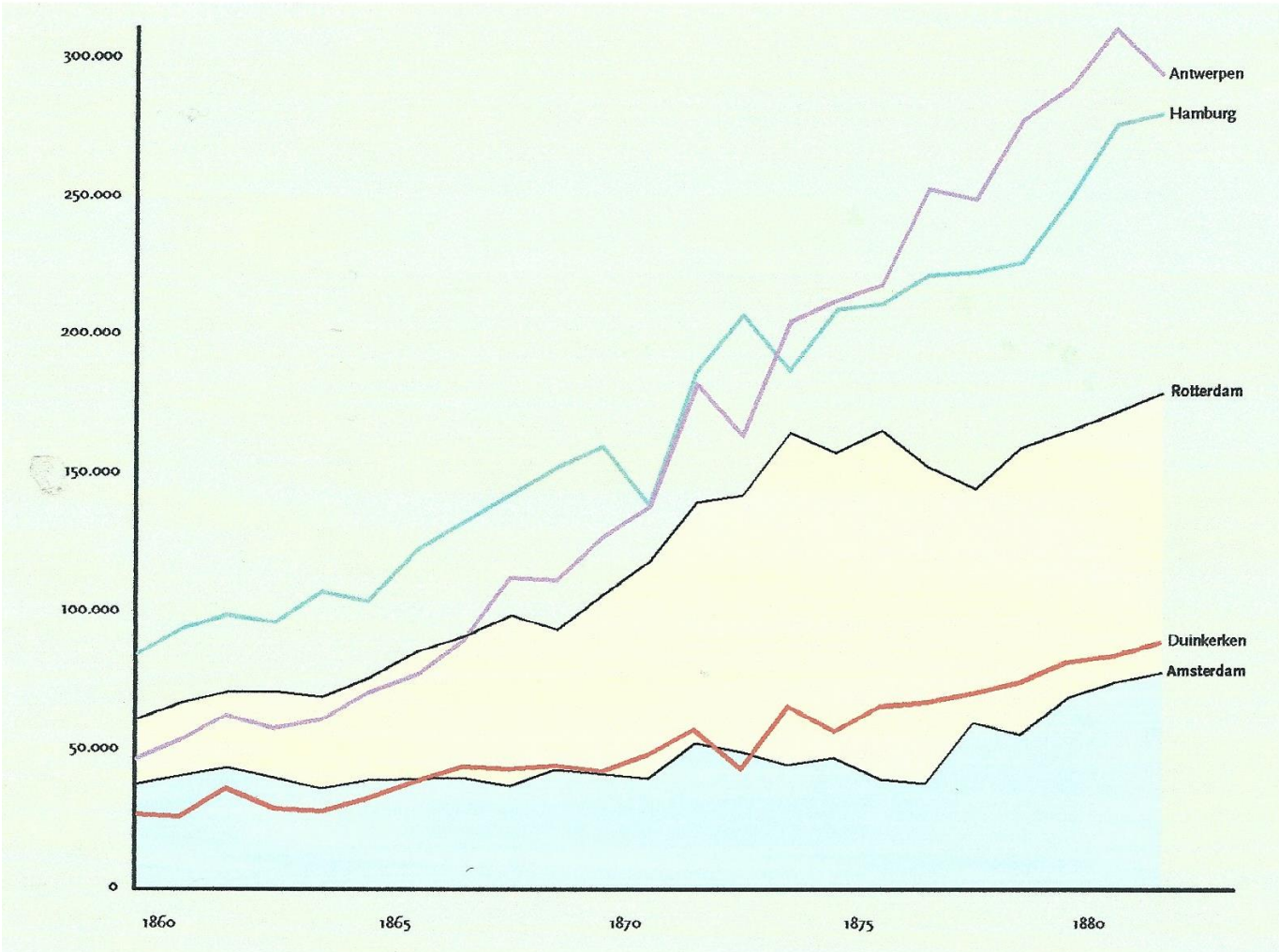
Invloed van de grote kanalen op de Bereikbaarheid

Scheepvaart bewegingen van de zeehavens

1860-1881

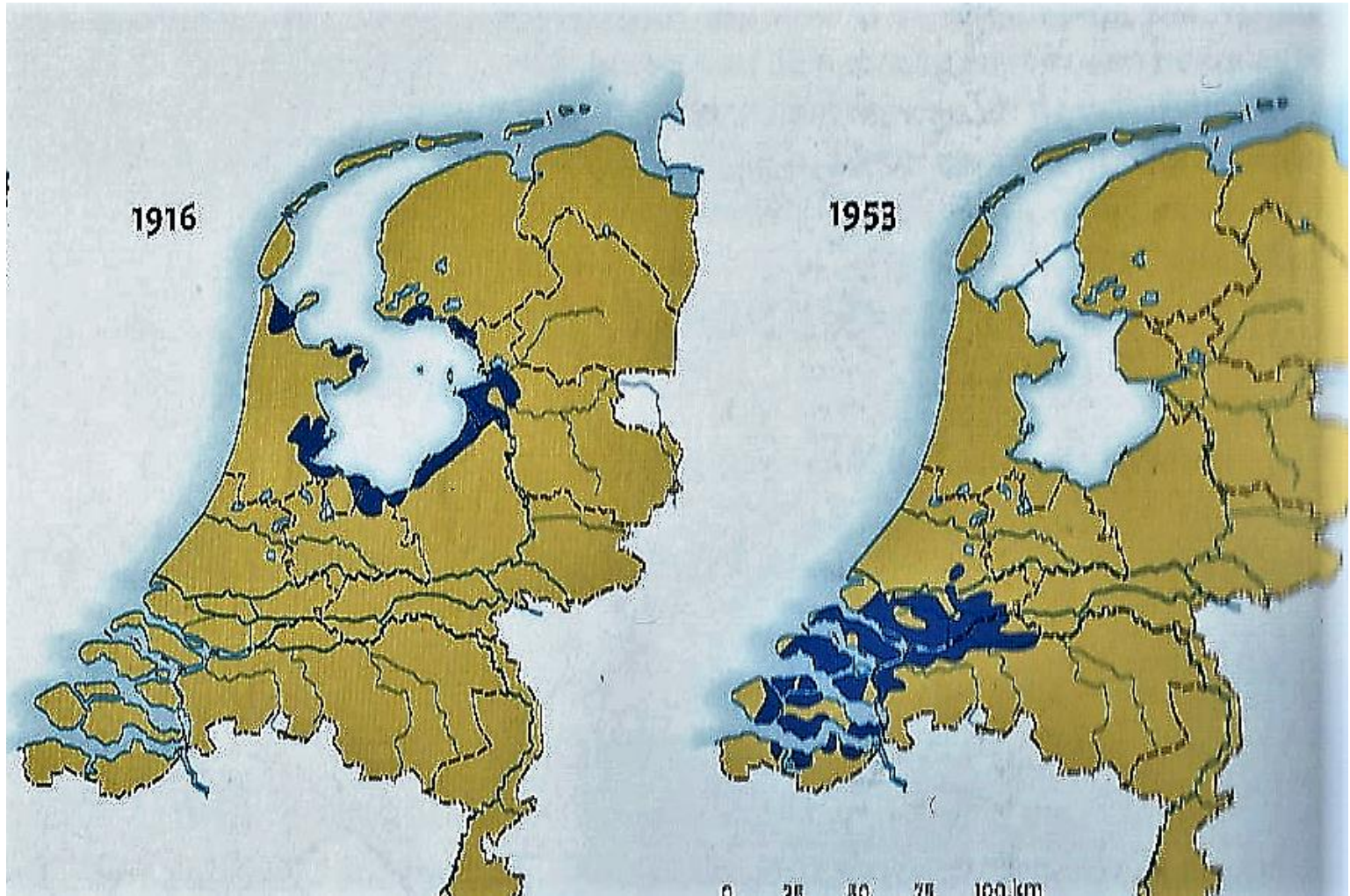
In registertonnen (2.83 m2)

Antwerpen
 Hamburg
 Rotterdam
 Duinkerken
 Amsterdam
 Na gereedkomen van het kanaal streefde Rotterdam Hamburg voorbij

Twée **Overstromingen** met als gevolg ingrijpende veranderingen in Nederland

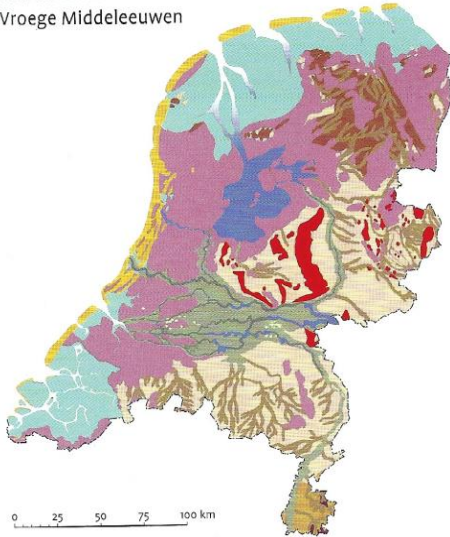

Ontstaan Zuiderzee

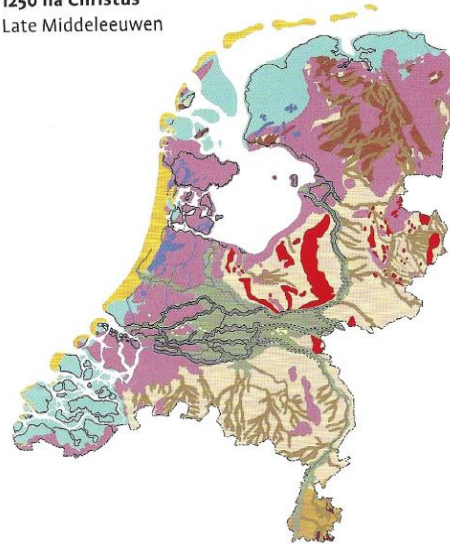
Allerheiligenvloeden 1250

Van Flevomeer tot Zuiderzee

E. 800 na Christus
Vroege Middeleeuwen

F. 1250 na Christus
Late Middeleeuwen

kaart 1573
door Chr Sgroooten

Overstromingen vanuit de Zuiderzee

1675

1916 tijdens Wereldoorlog I

Eeuwen overstromingen

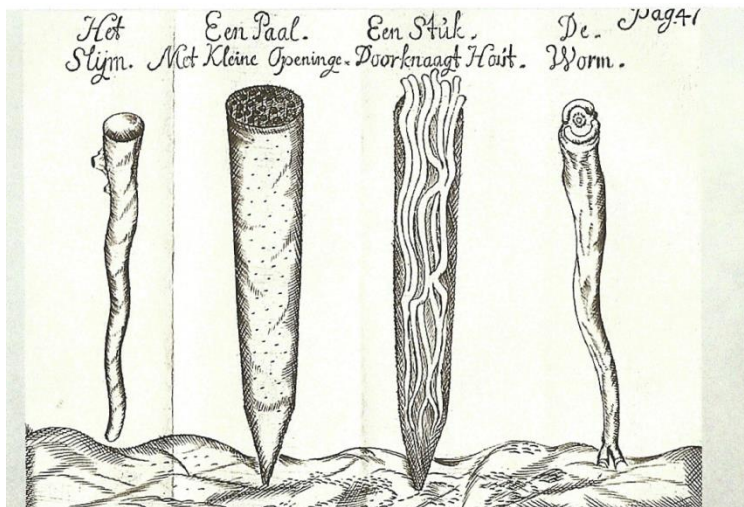
elke eeuw wel 2 -5 grote overstromingen

1421 1425 1429 1464
1502 1530 1559 1570 1577
1601 1651 1675
1717 1775 1776
1818 1825 1916 1920

Dijken langs de Zuiderzee

**Wierdijk en
Paaldijk**

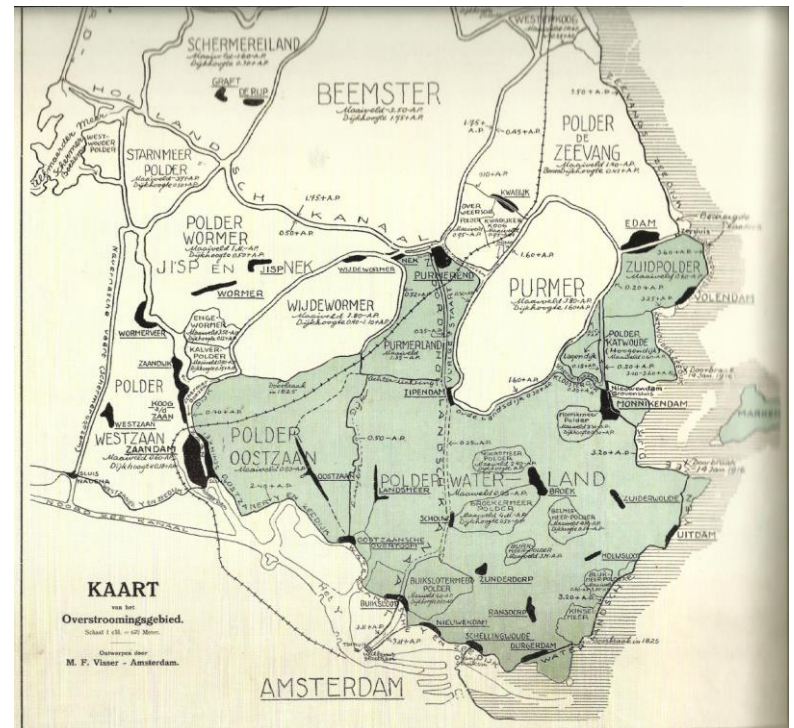
Paalrot

Bijna elk jaar moeten palen vervangen worden. En dat neemt nog toe in de achttiende eeuw door de PAALWORM , een SCHELPDIERTJE waarvan de larven de palen uithollen.

Uiteindelijk moet alle palen vervangen worden door steen-bestorting en dat is duur. Door de onberekenbare golfslag zijn de dijken extra kwetsbaar

ZUIDERZEE-RAMP 1916

AANHOUDENDE NOORDWESTERSTORM
Cumulatie van Vloeden
Laagwater niet meer mogelijk
Dijkbreuken langs de hele Zuiderzeekust

Overstroming
van Zaandam tot Amsterdam
Marken en Waterland

Zuiderzeeramp 1916

Koningin Wilhelmina op Marken

Marken

De overstromingen vond plaats middenin de eerste Wereldoorlog met voedselschaarste .
Er waren veel vluchtelingen uit België en daar kwamen nu nog uit de Zuiderzeekust bij

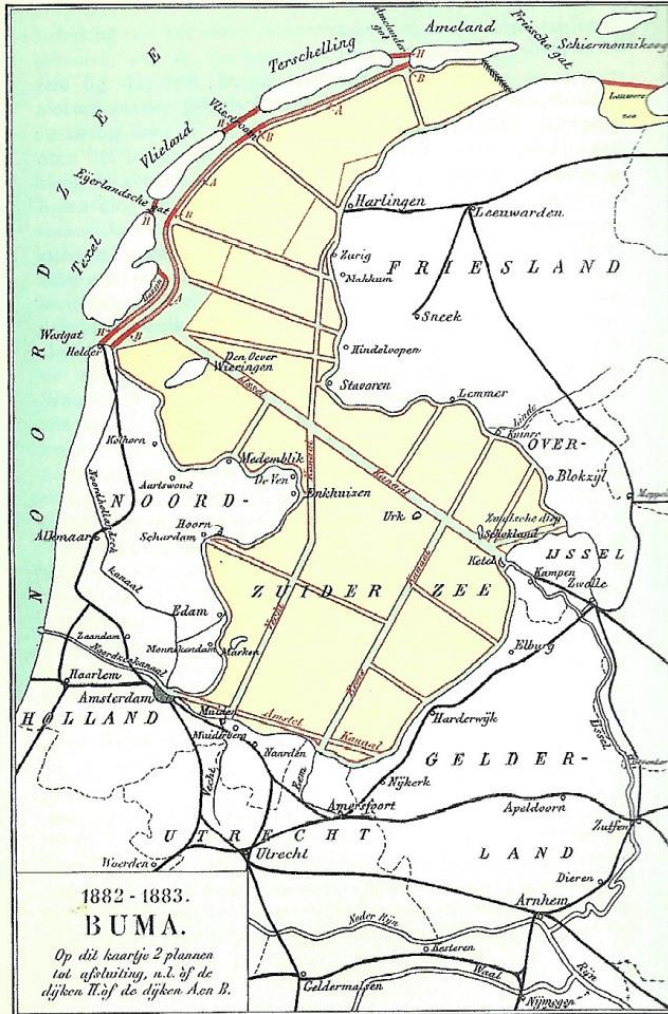
Zaanstreek

Schokland

Ontwerpen voor Zuiderzeepolders

1849 van
DIGGELEN

>>>>>>

1870

KOOY

>>>>

<<<<<<

1882 BUMA

1891

LELY

>>>>>>

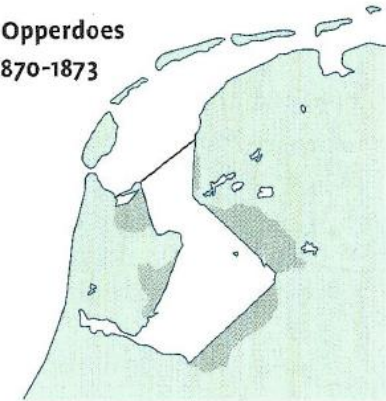
E. Plannen voor inpoldering Zuiderzee

E1. Van Diggelen 1849

— Dam
■ Inpoldering

E2. Kooy en Opperdoes
Alewijn 1870-1873

E3. Lely 1891

0 25 50 75 100 km

Besluitvorming en Uitvoering Zuiderzeewerken

- Plannen van verschillende
- ingenieurs 1849 - 1891
- 1886 **Zuiderzeevereniging**
- Belanghebbenden ,
Overheid en Particulieren Oa ir Lely
- 1901 **Plan minister** van
Waterstaat (Lely)
- 1903 Aankondiging Afsluiting
in troonrede van Wilhelmina
- 1914 Begin eerste wereldoorlog
- 1916 Vele en grote Overstromingen

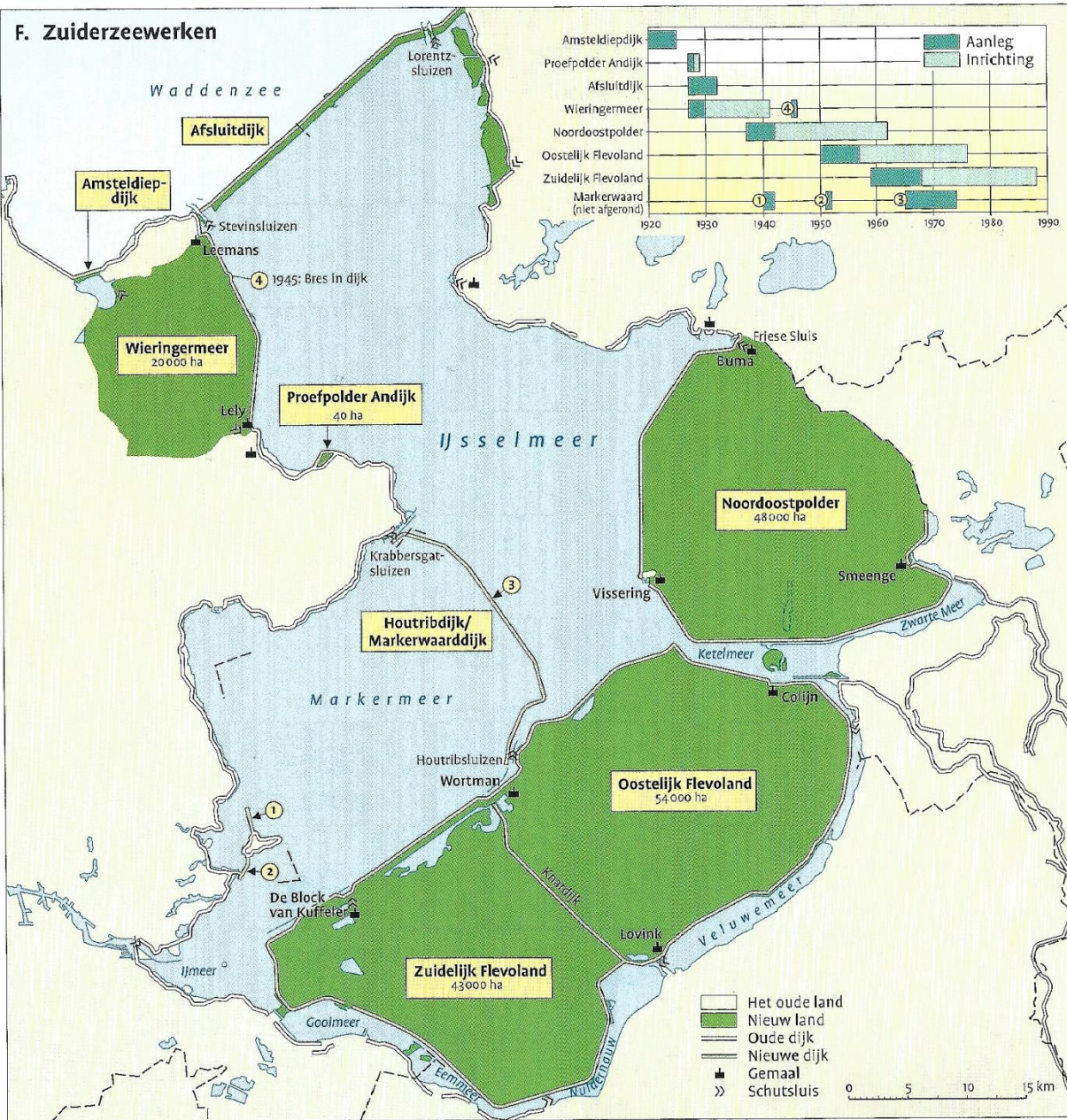
1918 **Wet tot afsluiting Zuiderzee**
UITVOERING

LELY maakt gebruik van de
nieuwste **wetenschappelijke**
Technieken

Stromingen Bodemgesteldheid
LORENTZ Rekenmachine Diepte
precieze plaats Afsluitdijk

Dijkbouw nieuwe methoden
Keileem Zinkstukken
stenen bekleding met Basalt

F. Zuiderzeewerken

PLAN LELY
proefdijk

Amsteldiepdijk
Afsluitdijk

1927 -1932

Wieringermeer

1927 -1930

Noord Oost polder

1937 -1942

Oostelijk Flevoland

1950-1957

Zuidelijk Flevoland

1959-1968

NIET Markermeer

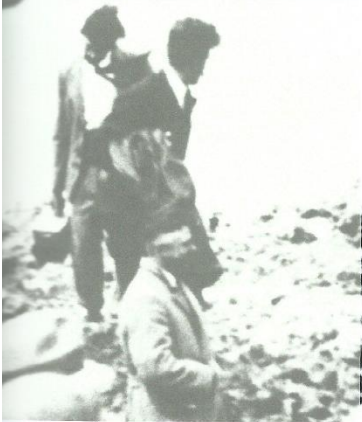
slechts de dijk

Lelystad –Enkhuizen

1932 SLUITING AFSLUITDIJK

29 Grietje Bosker loopt met opgetrokken rokken als eerste vrouw over de Afsluitdijk. Met dank aan Gerie Springintveld, Amsterdam.

Winst van de Zuiderzeewerken

Veiligheid geen overstromingen
Nieuw vruchtbaar land

Verlies

minder visserij
beroemde Zuiderzee cultuur

EXCURSIE naar Zuiderzeemuseum

Inundatiegebieden van de waterlinies

14 De inundatiegebieden van de oude Hollandse Waterlinie.

15 Mobilisatie Nieuwe Hollandse Waterlinie in 1939.

DE NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

INUNDATIE MOBILISATIE 1939

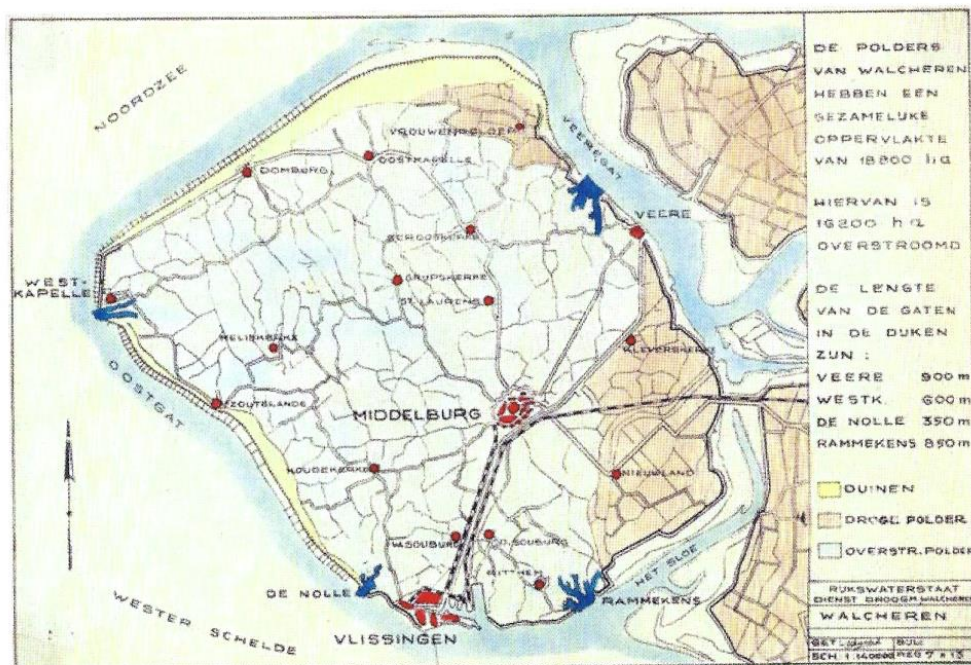
Water als verdediging

Tweede Wereldoorlog

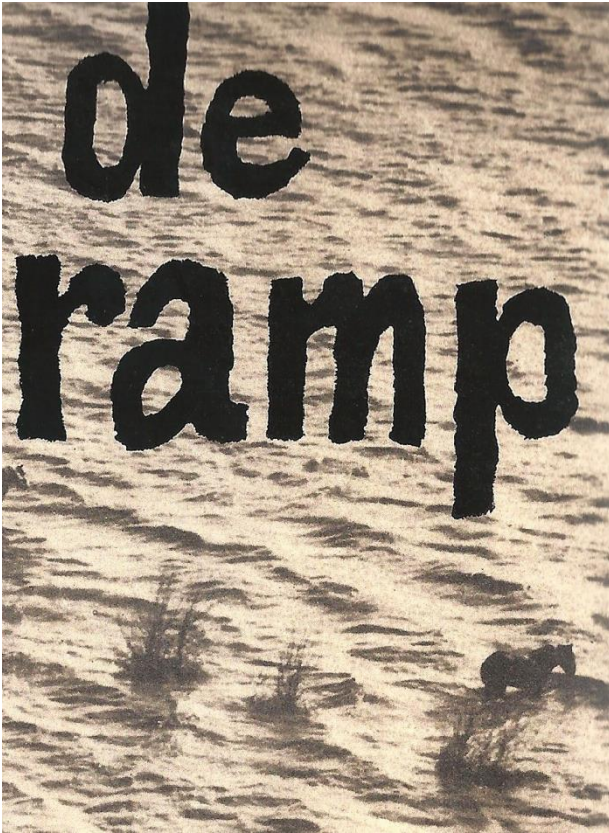
1944 DUITSE INUNDATIES
IN GEHEEL NEDERLAND

SLAG OM DE SCHELDE
WATERSNOOD door ENGELSE
BOMBARDEMENTEN op WALCHEREN

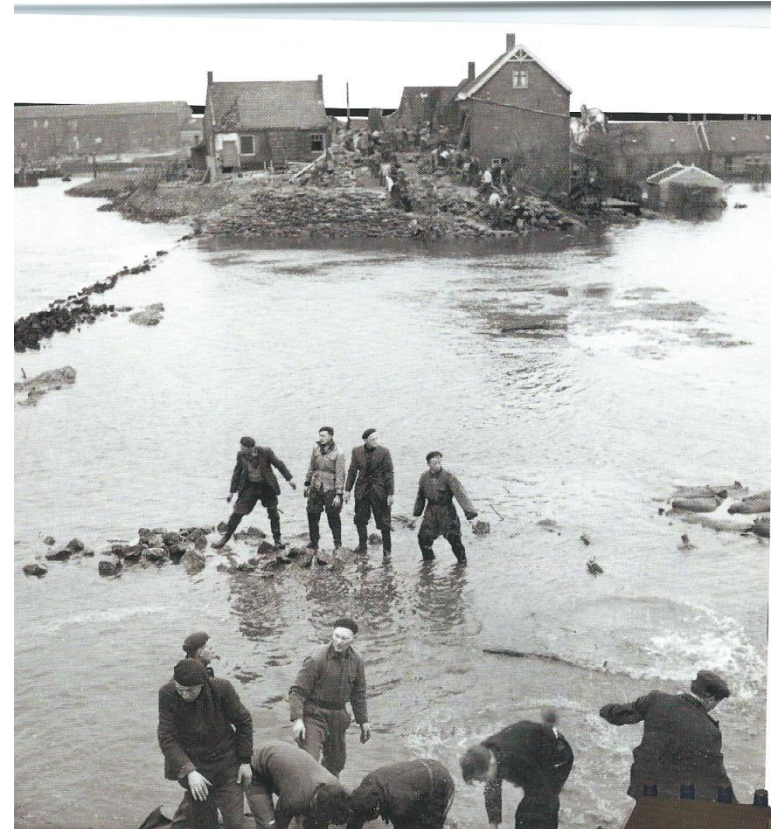

ZEEUWS ARCHIEF, ARCHIEF DIENST DROOGMAKING WALCHEREN, INV.NR 279A.

Watersnoodramp Februari 1953

89 Dijken breken langs de Noordzeekust
van Texel tot Zeeuws-Vlaanderen

Noord Westerstorm met
Orkaankracht   1836 doden

Chronologie van de ramp

Zaterdag 31 januari 1953

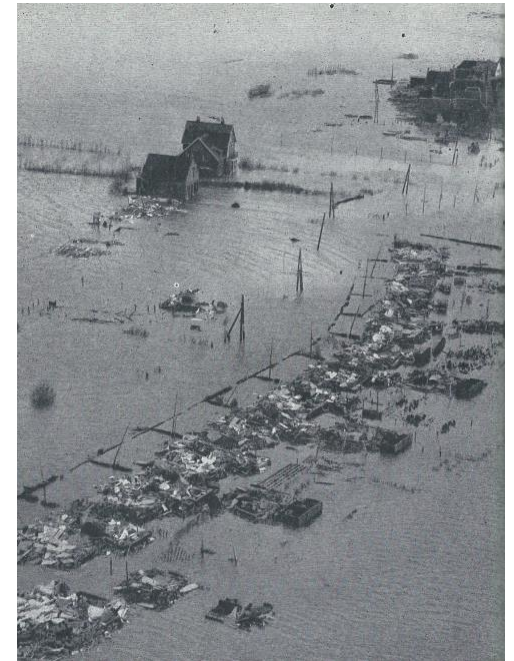
- Noordwester Storm met orkaankracht
- stuwt water in de trechter van de Noordzee
- Langdurige storm de Waterberg beweegt naar kust
- Hoogtij 3-4 meter Meer dan normaal geen Eb

Zondag 1 febr. na laagtij water nog hoger

- nog meer dijken breken

Maandag 2 Febr

- Landelijke autoriteiten
- realiseren zich de omvang van de ramp
- Nog niet dat Schouwen-Duiveland
- geheel is ondergelopen

MEEST GETROFFEN GEBIEDEN

Op de Zeeuwse eilanden bezijkt meer dan de helft van de dijken :

Geheel Schouwen-Duiveland
st Philipsland en Tholen

Delen van Noord en Zuid Beveland

Zuid-Holland Goeree-Overflakkee

Voorne Putten

Hoekse Waard

Overstroomde Gebieden

Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden

Ook Zuid Holland en West Brabant : de kust bij Bergen op Zoom Geertruidenberg en Willemstad

Overstromingen Aantallen slachtoffers

Totaal Aantal
dodelijke
slachtoffers 1836

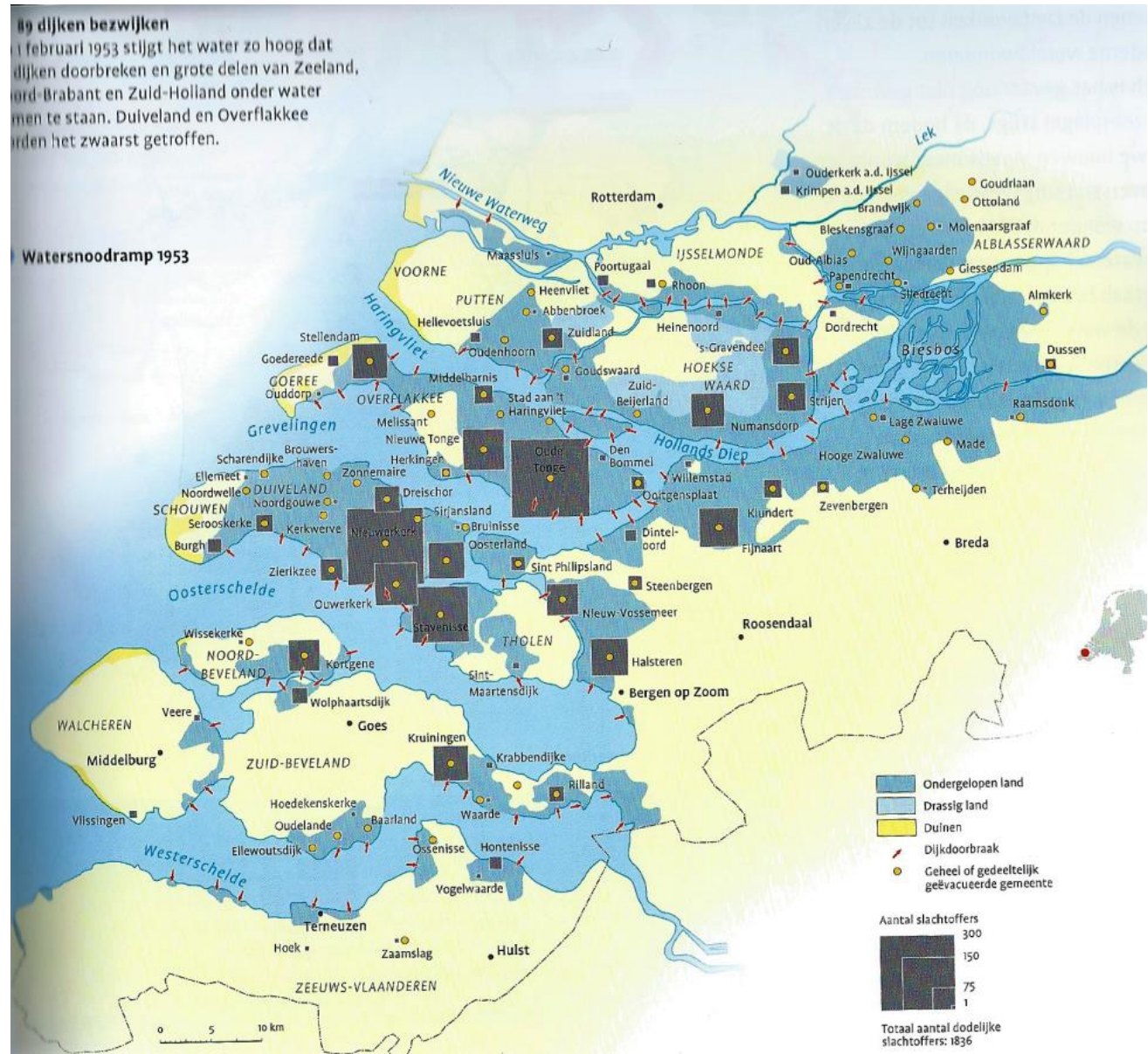
Een Vierkant staat
voor
het aantal
slachtoffers
tot maximaal 300
per dorp

Nieuwerkerk

Oude Tonge

Stavenisse

Ouwerkerk

HOLLANDSE IJSSEL

Bij Nieuwerkerk ontstond een gat in de dijk .

13 Het schip De Twee Gebroeders, van schipper Arie Evegroen in de Schielandse Hoge Zoedijk bij Nieuwerkerk aan den IJssel. Met dank aan de erven Evegroen.

OM te VOORKOMEN dat
GROTE DELEN van
ZUID HOLLAND , NOORD-
HOLLAND en UTRECHT
VOLSTROMEN ,
varen TWEE SCHEPEN HET
GAT IN en
LEGGEN DE GRONDSLAG
voor een AFSLUITING.
DAARDOOR KOMT
het **NIET** tot een GROTERE
RAMP .

Waardoor werd de ramp zo ernstig ?

Onterecht gevoel van Veiligheid

- Ondanks overstroming in 43
- en Rapportage Rijkswaterstaat jaren 50

Gebrekkige communicatie Radio stop na 12 uur

- Sleutelfiguren onbereikbaar ondanks telefoon
- Waarschuwingstelex KNMI onvolmaakt

Inadequate en Trage reacties

- van organisaties op alle niveau,s
- Waterschappen komen wel in actie maar
- onvoldoende effect door **gebrek aan overzicht**

Regering **Andere prioriteiten** na de Oorlog

Reactie van Nederland na de RAMP , (een Reconstructie Kees Slager 2013)

SHOCK   Het is de straf van God

- “Beurzen open   Dijken dicht “
- Internationale Hulpacties
- Pas   jaren later openbare kritische beschouwingen
- over het   gebrek aan beleid

- Door tegenstellingen   eerst geen eenduidig beleid
- lokale belangen “ ieder zien eigen dijk “

Noodwet Dijkherstel   leiding Rijkswaterstaat

- pas in november 53 laatste dijk gedicht
- nieuwe methoden   Caissons

Deltawet   mei 58

Ontwerper van het Deltaplan Johan van Veen

Ingenieur bij Rijkswaterstaat , hij had al langer gewaarschuwd
dat de beveiliging tegen overstromingen onvoldoende was
Hij had **een plan klaar in januari 53** voorafgaande aan de ramp
Voorzag de doorbraak van de dijk van Hollandse IJssel
en was betrokken bij de Reddingsactie
die daar een ernstige ramp kon voorkomen.

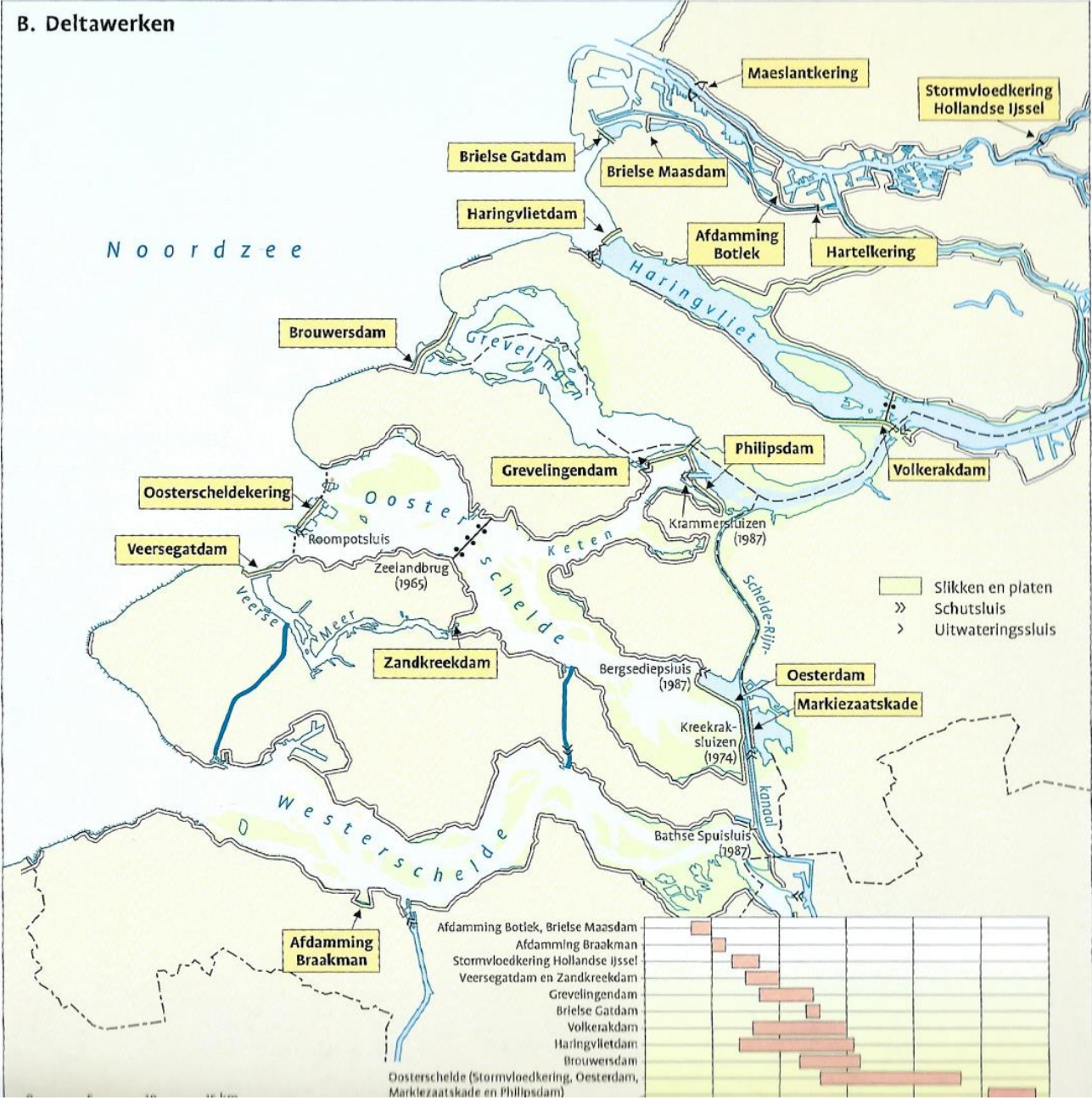
DELTAWERKEN enorm project

VERKORTING VAN de
TOTALE LENGTE
aan ZEEWERENDE DIJKEN
met 700 KILOMETER

AL WERKENDE
werd men STEEDS WIJZER

TOENAME TECHNISCHE
OPLOSSINGEN en
INNOVATIES

ONTWERP Oosterschelde Dam
veranderd tijdens de uitvoering

Beveiliging door DELTAWERKEN duur 40 jaar

STORMVLOEDKERING
Krimpen

1959 tot 61

6 DAMMEN
bij zeearmen

NIEUWE TECHNOLOGIE
BIJ de AANLEG

60 - 86 **OOSTERSCHELDEDAM**
Tijdens bouw
Besluit Verandering in
HALFOPEN

STORMVLOEDKERING₁

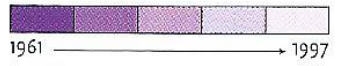
1997 **VOLTOOING**
van twee keringen

MAESLANT KERING

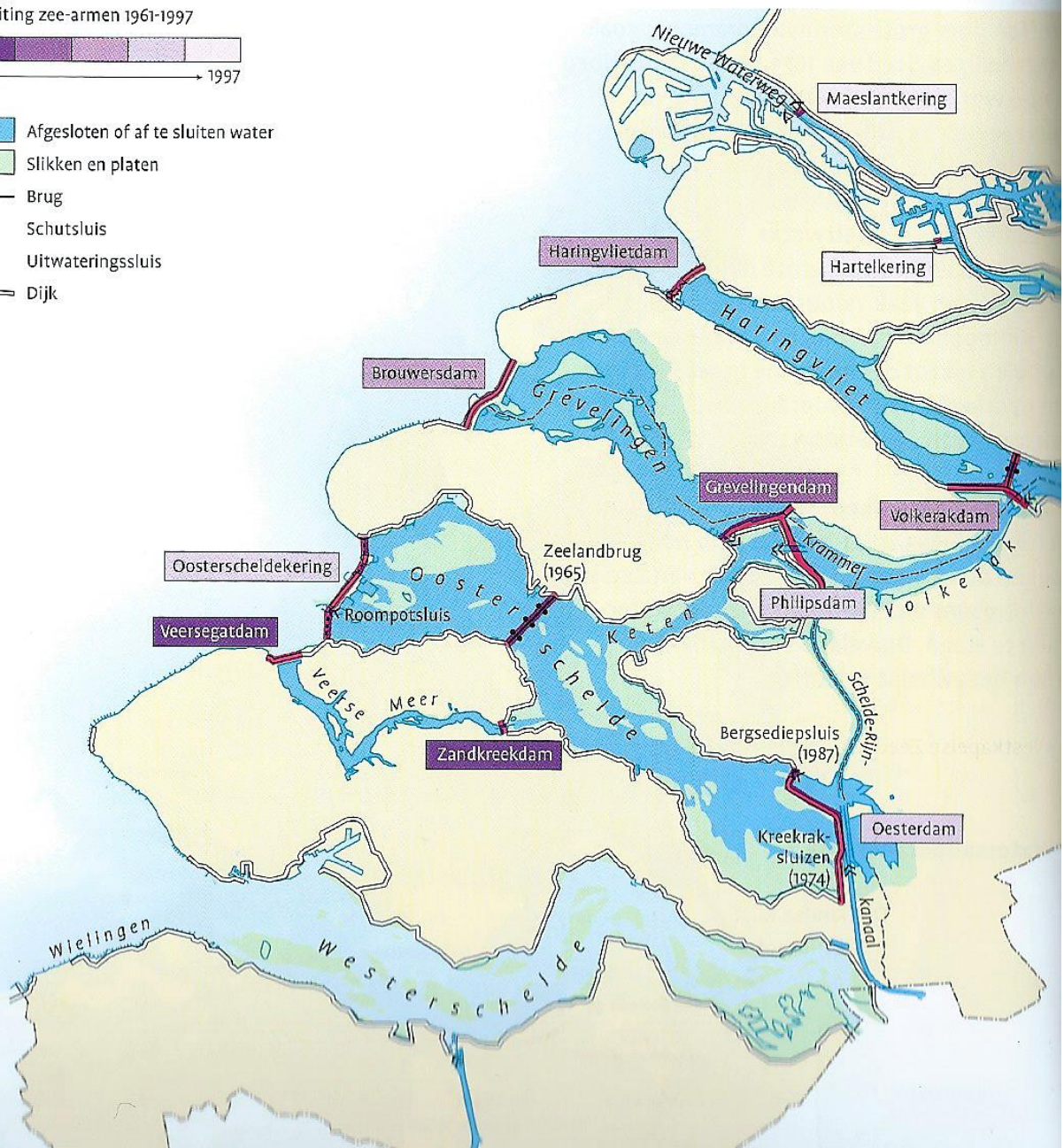
HARTELKERING

1 Deltawerken

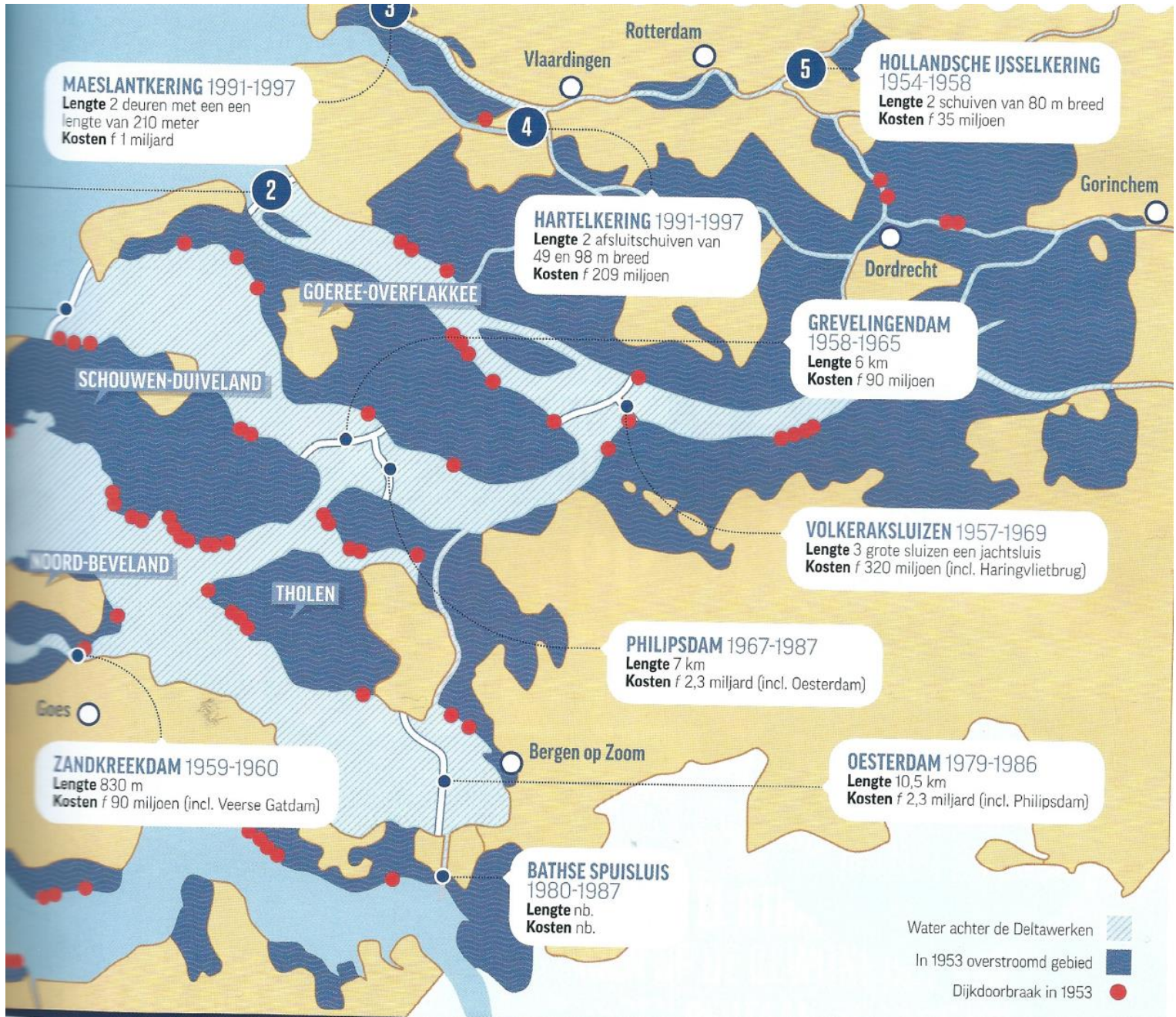
Afsluiting zee-armen 1961-1997

- Afgesloten of af te sluiten water
- Slikken en platen
- Brug
- Schutsluis
- Uitwateringssluis
- Dijk

Overstromingen en deltawerken

Oosterschelde-dam wordt doorlaatbare kering

TIJDENS DE BOUW

PUBLIEKE DISCUSSIE en ACTIES cties

Natuurbescherming

Oestervissers Yrseke

NIEUW ONTWERP

KEERPUNT in de discussie

veiligheid versus leefbaarheid

NIET ALLEEN WATERKERING

Maar ook TECHNISCHE OPLOSSING

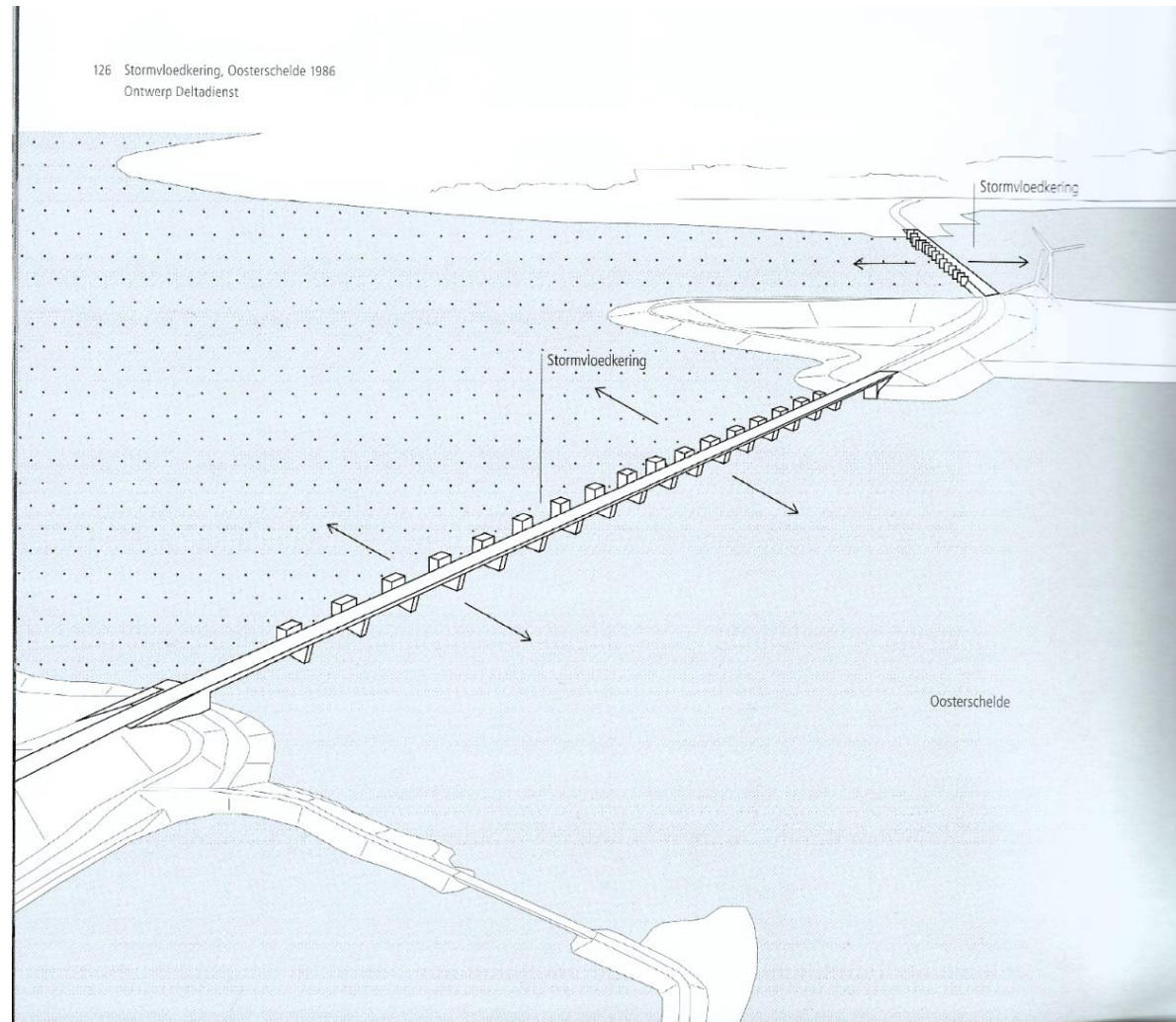
voor MILIEU ASPECTEN

TOEKOMST

MOGELIJK ENERGIECENTRALE

door GEBRUIK van WATERSTROMEN

MULTIFUNCTIONEEL WATERWERK

OOSTERSCHELDE KERING

SCHUIVEN OPEN

Bij VLOED

ZOUT WATER INLAAT

Bij EB SPUI

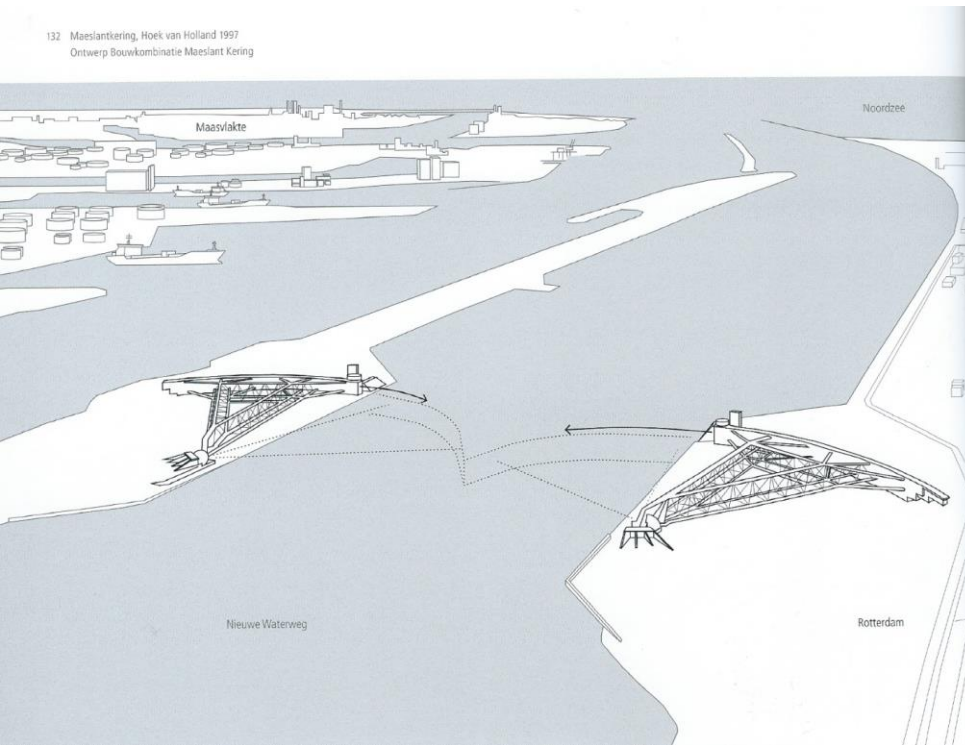
SCHUIVEN DICHT BIJ STORM
KERING

DOOD TIJ

Maeslant-kering bij Hoek van Holland

Twee gebogen kerende wanden

Holle keringsarmen

Kunnen draaien om de Nieuwe Waterweg af te sluiten op een drempel

Lopen vol met water

kunnen dan

een vloed van 5 meter NAP tegenhouden

ZEER GROOT PROJECT :

de twee beweegbare armen zijn samen zo lang als de Eiffeltoren (237 meter)

Combinatie van Technisch ontwerp

en Architectuur

Maeslantkering

Open

Gesloten

ZEER GROOT PROJECT

De twee beweegbare armen zijn tezamen
zo lang als de Eiffeltoren(237meter)

Combinatie van Technische ontwerp
en Vormgeving

GEVOLGEN VAN DE DELTAWERKEN

VEILIGHEID tegen het watergeweld

- Maar Waterkwaliteit blijkt te worden aangetast
- Bijvoorbeeld in de Grevelingen en het Hollandse Diep
- Ontwikkeling van ERVARING met grote Waterwerken
- dat begon al met de eerste noodafsluitingen
- Verandering van de VISIE op het Werken met Water

SOCIALE Gevolgen

- ZEEUWSE EILANDEN VEEL MINDER GEISOLEERD
- Meer onderdeel van Nederland
- recreatie en toerisme
- Verlies van de Eigenheid en Kleinschaligheid

1955 1970 Drie STUWEN bij Hagestein Amerongen en Driel

- De **waterbeheersing** in
- Neder-Rijn en IJssel
- was onvoldoende
- met als gevolg
- Slechte bevaarbaarheid

De **Drinkwatervoorziening**

- vanuit het IJsselmeer
- liep gevaar
- (werd te zout)
- Met drie vizierstuwen
- zou dat gereguleerd
- kunnen worden

Stuw bij Driel

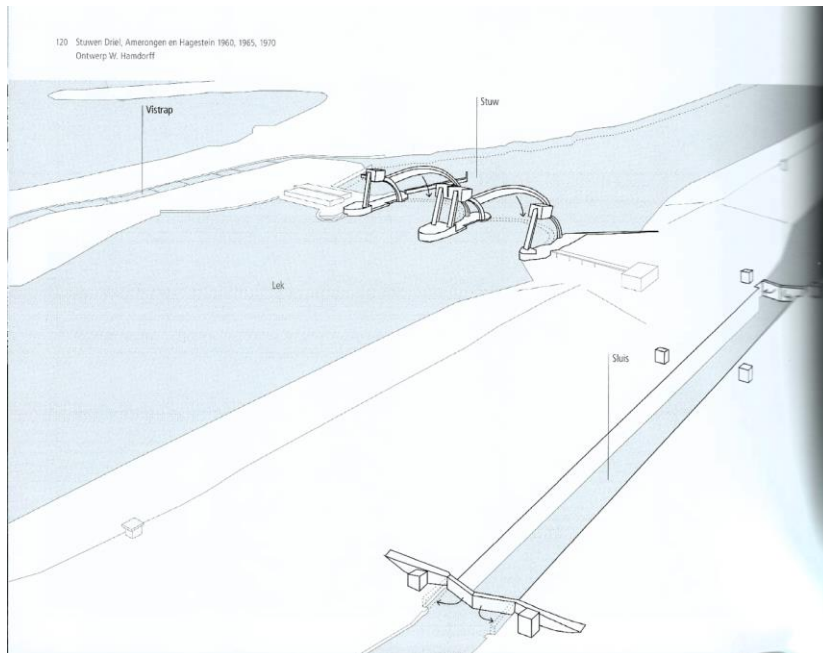
“nieuwe hoofdkraan van Nederland”

De **stuw bij Driel** is bij normaal peil dicht.

Daardoor gaat er zoveel mogelijk water naar de IJssel en het IJsselmeer .

De stuwen bij Amerongen en Hagestein kunnen ingezet worden om de Neder-Rijn en de Lek niet droog te laten vallen .

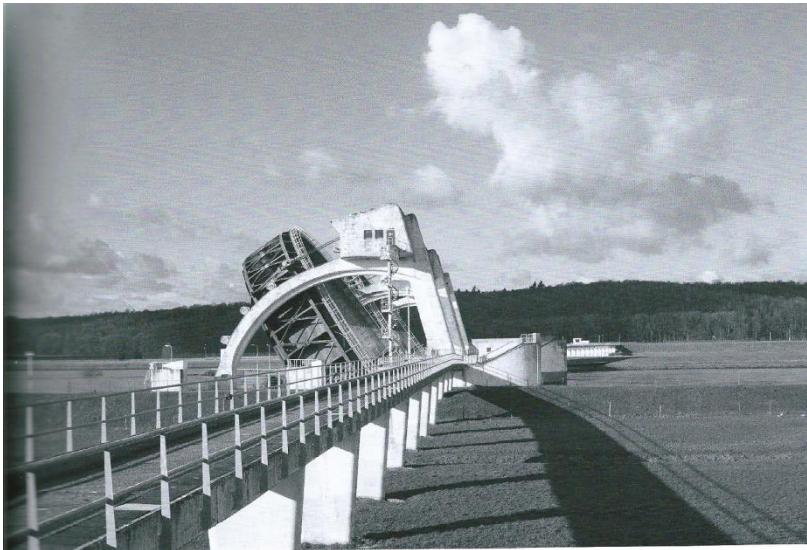
Bij hoog water kan de stuw bij Driel open en worden de Rijn en Lek weer even gewone rivieren

Vizier Stuw bij Driel een technisch hoogstandje

Als het op en neer klappende vizier van een helm

In 2013 is het eerste sluiscomplex
bij Hagestein aangewezen
als een van de 187 topmonumenten
van de wederopbouw
ontworpen door de architecten
Blokland en Hamdorff

Met de drie stuwen
was de aanpassing
van het rivierenland af .

Maar was dar wel zo ?

KLIMAATVERANDERING

onzekere toekomst

- Temperatuurstijging
- Wisselvalligheid
- meer neerslag   meer droge perioden
- stijging en daling rivieren
- Stijging zeespiegel   door smelten ijs
- Noordpool Antarctica Gletsjers

Gevolgen voor Beleid :

- Preventie tegen Klimaatverandering
- Bescherming   tegen Water   en Droogte

Dreigende overstromingen van rivierdijken 1993 en 1995

noodoplossingen

Ochten 1993

Overstromingen van de MAAS

Het Peil van de maas is sterk afhankelijk van de hoeveelheid regen

in 1993 en 1995 regent het veel

Born 1995

Overstroming van de Maas
bij Wellerlooi

Overstromingen Rivieren

- A4 bij den Bos weg onbruikbaar

Evacuaties wegens (dreigende) overstromingen

1995

250.000 personen

Ooypolder

**Land van Maas en Waal
Bommelerwaard**

WestBetuwe

Een deel Ablasserwaard

**1993 achtduizend Limburgers
Itteren Borgharen
Delen van Roermond en Venlo**

**Er blijken veel huizen in het
winterbed te zijn gebouwd**

Na de overstromingen werd het beleid Ruimte voor de rivieren

Langs alle grote rivieren

RUIMTE VOOR DE RIVIEREN

Van dijkverbetering naar rivierverruiming
buitendijks en binnendijks

Vorbereiding op extreme waterstanden
Hoger in winter en Lager in zomer

Meer natuurlijke waterberging
Waterbouwers en natuurbeschermers
gaan samenwerken

Verbetering en verruiming rivierbeddingen
Verlegging van dijken
Nieuwe hoogwatergeulen

MAASWERKEN

Ontwikkeling van de visie op water en waterbeheer

- **Verleden** Het waterwerk als overwinning
- Technische aanpassing van het landschap
- **Heden** Het waterwerk
  - corrigeert het natuurlijk systeem
  - maar mitigeert de negatieve effecten
- **Nabije toekomst** de waterwerken werken mee
  - met de eigenschappen van het systeem
- Het ontwerp integreert de verschillende functies
- en houdt rekening met onderhoud en beheer

AFSLUITING

Nieuwe manieren van Aanpassing aan de nieuwe Grillen van het water

Nieuwe Technieken maken meer mogelijk

Maar vooral fundamentele veranderingen

in de opvattingen en visies

over de omgang met het water

en de inzet van het water

Dat komt tot uiting op alle niveaus van waterbeheer

De politiek de wetgeving ook internationaal

De uitvoering en de rol van Rijkswaterstaat

De waterschappen en Het “Publiek “

Er is al veel aan het veranderen en dat zal in de toekomst alleen maar

toenemen maar daarover misschien in een volgende lezing

DANK VOOR JULLIE AANDACHT

VRAGEN?